Prezentacija nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima

Sršan, Lea

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:584250

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Lea Sršan

Prezentacija nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima

Diplomski rad

Zagreb

2021. godina

Lea Sršan

Prezentacija nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima

Diplomski rad

predan na ocjenu Geografskom odsjeku
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
radi stjecanja akademskog zvanja
magistre edukacije povijesti i geografije

Zagreb

2021. godina

Ovaj je diplomski rad izrađen u sklopu integriranog preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog studija *Povijest i geografija; smjer: nastavnički* na Geografskom odsjeku Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod vodstvom prof. dr. sc. Vuka Tvrtka Opačića

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

Diplomski rad

Prezentacija nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima

Lea Sršan

Izvadak: Adekvatna prezentacija nematerijalne kulturne baštine u turističkim komunikacijskim kanalima omogućava njenu valorizaciju čime postaje važan čimbenik ekonomske transformacije destinacije. Prezentacija nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima nerijetko je, u odnosu na manifestacije i materijalnu kulturnu baštinu, zanemarena. U radu je analizirana zastupljenost nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima s ciljem njene bolje promidžbe. Za potrebe rada provedena je analiza promotivnih materijala te intervjuiranje voditelja turističkih ureda Međimurja.

70 stranica, 25 grafičkih priloga, 9 tablica, 53 bibliografskih referenci; izvornik na hrvatskom jeziku

Ključne riječi: nematerijalna kulturna baština, kulturni turizam, turistički komunikacijski kanali, Međimurje, Hrvatska

Voditelj:	prof. dr. sc. Vuk Tvrtko Opačić
Povjerenstvo:	prof. dr. sc. Vuk Tvrtko Opačić
	prof. dr. sc. Zoran Curić
	doc. dr. sc. Ružica Vuk
Tema prihvaćena:	5. 11. 2020.
Rad prihvaćen:	10. 6. 2021.

Rad je pohranjen u Središnjoj geografskoj knjižnici Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Marulićev trg 19, Zagreb, Hrvatska.

BASIC DOCUMENTATION CARD

University of Zagreb
Faculty of Science
Department of Geography

Master Thesis

Presentation of intangible cultural heritage of Međimurje in touristic communication channels

Lea Sršan

Abstract: Adequate presentation of intangible cultural heritage in tourist communication channels enables its valorization, which becomes an important factor in the economic transformation of the destination. Compared to the manifestations and the tangible cultural heritage, the presentation of the intangible cultural heritage of Međimurje is often neglected in touristic communication channels. The paper analyses the representation of the intangible cultural heritage of Međimurje in touristic communication channels with the aim of its better promotion. For the purpose of this paper, an analysis of promotional materials and an interview with the directors of the of tourist offices in Međimurje was conducted.

70 pages, 25 figures, 9 tables, 53 references; original in Croatian

Keywords: intangible cultural heritage, cultural tourism, touristic communication channels, Međimurje, Croatia

Supervisor: Vuk Tvrtko Opačić, PhD, Full Professor
Reviewers: Vuk Tvrtko Opačić, PhD, Full Professor
Zoran Curić, PhD, Full Professor
Ružica Vuk, PhD, Assistant Professor
Thesis title accepted: 05/11/2020
Thesis accepted: 10/06/2021

Thesis deposited in Central Geographic Library, Faculty of Science, University of Zagreb, Marulićev trg 19, Zagreb, Croatia.

SADRŽAJ

1. UVOD 1

1.1. Predmet i cilj istraživanja 1

1.2. Metodologija istraživanja 2

1.3. Prostorni i vremenski okvir istraživanja 2

2. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA 4

3. POJMOVNA ODREĐENJA 5

3.1. Pojam i obilježja nematerijalne kulturne baštine 6

3.2. Očuvanje i zaštita nematerijalne kulturne baštine 8

3.3. Pojmovno određenje kulturnog turizma 15

3.4. Nematerijalna kulturna baština kao dio kulturnog turizma 19

4. TURISTIČKA VALORIZACIJA NEMATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE U HRVATSKOJ 21

4.1. Primjeri dobre prakse 23

5. ZAŠTIĆENA NEMATERIJALNA KULTURNA DOBRA MEĐIMURJA 28

5.1. Međimurska popevka 28

5.2. Umijeće vađenja zlata – zlatarenje u Međimurju 29

5.3. Umijeće izrade tradicijske pokladne maske pikač u Selnici 30

5.4. Tradicijsko umijeće izrade čipke na području Svete Marije 31

5.5. Kotoripska skupina govora 32

5.6. Svetomarska mikrotoponimija 33

5.7. Štrigovska skupina govora 33

5.8. Nematerijalna kulturna baština Sjeverozapadne Hrvatske 34

6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA TURISTIČKIH KOMUNIKACIJSKIH KANALA 35

6.1. Rezultati analize brošura turističkih ureda Međimurja 35

6.2. Rezultati analize internetskih stranica turističkih ureda Međimurja 42

7. STAVOVI VODITELJA MEĐIMURSKIH TURISTIČKIH UREDA O PREZENTACIJI NEMATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE MEĐIMURJA 50

8. RASPRAVA 52

9. ZAKLJUČAK 54

LITERATURA I IZVORI 56

PRILOZI 60

1. UVOD

Sve do kraja 20. stoljeća nematerijalna je kulturna baština bila isključivo nadopuna materijalnoj kulturnoj baštini kao ključnoj atrakciji kulturnog turizma. Međutim, u suvremenom razdoblju nematerijalna kulturna baština postaje samostalno kulturno dobro povezano s lokalnim identitetom. Kao jedna od glavnih sastavnica kulturnog identiteta svakog prostora, nematerijalna kulturna baština ima općedruštveno, znanstveno-edukacijsko i političko značenje. Adekvatnom turističkom prezentacijom i valorizacijom nematerijalna kulturna baština dobiva i ekonomsko značenje te kao takva može postati jedan od glavnih generatora razvoja turističkih područja, prvenstveno onih manjih u kojima nedostaje drugih turističkih atrakcija (prirodne atrakcije, materijalna kulturna baština i dr.) (Slunjski, 2017).

Shodno tome, promocija i prezentacija nematerijalne kulturne baštine u turističkim komunikacijskim kanalima, u suvremenom razdoblju prvenstveno digitalnim, postaje važan korak prilikom njezine turističke valorizacije. Svrha je prezentacije predstaviti turističke atrakcije javnosti, informirati turiste te samim time pozitivno utjecati na turistička kretanja (dolasci i noćenja) pojedinog područja.

1.1. Predmet i cilj istraživanja

Predmet istraživanja rada je analiza promocije i prezentacije nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima (brošure i internetske stranice) s ciljem njene bolje promidžbe na turističkom tržištu.

Ciljevi rada su sljedeći:

1. identificirati zaštićena nematerijalna kulturna dobra Međimurja
2. analizirati prezentaciju nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima
3. ispitati stavove voditelja turističkih ureda u Međimurju o prezentaciji nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima

Kako bi definirani ciljevi bili ostvarivi, postavljene su sljedeće hipoteze:

H1: Nematerijalna kulturna baština Međimurja slabo je zastupljena u turističkim komunikacijskim kanalima (brošure i internetske stranice).

H2: Međimurska popevka najzastupljenije je nematerijalno kulturno dobro Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima.

H3: U promotivnim materijalima dominiraju manifestacije i materijalna kulturna baština Međimurja.

1.2. Metodologija istraživanja

Tijekom istraživanja korištene su sljedeće istraživačke metode koje se međusobno nadopunjuju:

- metoda analize promotivnih materijala
- metoda intervjuiranja

Metodom analize promotivnih materijala analizirane su brošure i internetske stranice turističkih ureda koji djeluju na području Međimurja (TZ Čakovec, TZ Mursko Središće, TZ Nedelišće, TZ Prelog, TZ Štrigova, TZ Sveti Martin na Muri i TZ Međimurske županije). Cilj je bio analizirati zastupljenost nematerijalne kulturne baštine na fotografijama na internetskim stranicama i u brošurama te definirati učestalost njihovog pojavljivanja u spomenutim materijalima.

Intervju s voditeljima turističkih ureda koji djeluju na području Međimurja, sukladno epidemiološkoj situaciji, proveden je *online*, a pitanja je postavljala autorica diplomskog rada. Postavljena pitanja nalaze se u prilogu broj 1.

1.3. Prostorni i vremenski okvir istraživanja

Prostorni okvir istraživanja čini Međimurje, krajnji sjeverozapad Republike Hrvatske omeđem Murom i Dravom koji se teritorijalno poklapa s Međimurskom županijom (sl.1.). „*...kraj bogate tradicije i povijesne baštine, specifičnih prirodnih ljepota i uvijek ljubaznih, raspoloženih, vrijednih i nasmijanih ljudi.*" (Biškup, 2013, 399).

S površinom od 729 km² druga je najmanja županija u Republici Hrvatskoj, a prema popisu stanovništva iz 2011. godine broji 113 804 stanovnika. Takav omjer površine i stanovništva rezultira gustoćom naseljenosti od 156,11 stanovnika na km² što Međimursku županiju čini najgušće naseljenom županijom Republike Hrvatske nakon Grada Zagreba. Administrativno, Međimurska je županija podijeljena na 3 grada, 22 općine sa 131 naseljem (DZS, 2011).

Vremenski je okvir istraživanja od mjeseca ožujka 2021. godine do mjeseca travnja 2021. godine. U tom su vremenskom periodu prikupljeni podaci nužni za istraživanje; podaci internetskih stranica i brošure te podaci dobiveni intervjuiranjem voditelja turističkih ureda koji djeluju na području Međimurja.

Sl. 1. Prostorni okvir istraživanja

Izvor: First drop, 2020: *Geografska karta Međimurja*, https://firstdrop.nl/ (22. 05. 2021.)

2. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Bavljenje tematikom kulturnog turizma novija je pojava u svijetu pa se tako značajniji radovi javljaju tek krajem prošlog stoljeća. Ističu se autori koji analiziraju odnose kulturne baštine i turizma; Dallen J. Timothy u svojim djelima *Heritage Tourism* (2003) i *Cultural Heritage and Tourism* (2011), Stephen W. Boyd u djelu *Cultural Heritage and Tourism* (2011) te Bob McKercher i Hilarry du Cros u djelu *Cultural Tourism, The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management* (2002).

U hrvatskim znanstvenim krugovima prvenstveno je važno istaknuti Danielu Angelinu Jelinčić koja se u svojim djelima *Abeceda kulturnog turizma* (2008) i *Kultura u izlogu* (2010) bavi kulturnom baštinom i njenim doprinosom u turizmu. Veliki doprinos u proučavanju spomenute tematike svojim su djelima dali i profesori Geografskog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu; Šakaja u djelu *Kultura kao objekt geografskog istraživanja* (1998), Zupanc u djelu *Pristup analizi prezentacije i vrednovanja baštine – primjer Istre* (2010) i Opačić u djelu *Modeli turističkog vrednovanja kulturnog nasljeđa* (2017).

Tematika kulturne baštine Međimurja i njene turističke valorizacije, prvenstveno nematerijalne, slabo je zastupljena u znanstvenim krugovima. Ključan je rad Roberta Slunjskog *Turistička prezentacija kulturne baštine Međimurja* (2019) koji služi kao podloga svim daljnjim istraživanjima spomenute teme. Ističe se nekoliko radova koji se bave isključivo teorijskim određenjem zaštićene nematerijalne kulturne baštine Međimurja; *Zipka vu horvatskom cvetnjaku: narodna kultura Hrvata u Međimurju* (1991) autora Stjepana Hranjeca, *Croatian Natural and Cultural Heritage of Medjimurje* (2012) autorice Lidije Bajuk, *Ljudstvo moje međimursko, imaš blaga i bogatstva : nematerijalna kulturna baština Međimurja* (2017) autorice Janje Kovač te *Međimursko je; kulturna i prirodna baština našeg Međimurja* (2018) autora Josipa Horvata Majzeka. Informacije o zaštićenoj nematerijalnoj kulturnoj baštini Međimurja dostupne su i na internetskim stranicama Ministarstva kulture.

Relativno kasni razvoj interesa za tematiku kulturnog turizma u Hrvatskoj ključan je razlog malog broja znanstvenih radova što otvara mogućnosti brojnim istraživanjima na spomenutu temu.

3. POJMOVNA ODREĐENJA

U ovom poglavlju nastoji se prikazati pojmovno određenje kulturne baštine kroz prošlost te kompleksnost definiranja pojma kulturne baštine navodeći različite definicije stranih i domaćih autora.

Pojam baštine do Francuske je revolucije bio vezan isključivo uz imovinu koju je pojedinac nasljedio od predaka. (Hrvatska enciklopedija, n.d.: Baština, 04. 01. 2021.). Društvene i političke promjene, prvenstveno formiranje nacija i podizanje društvene svijesti, nakon Francuske revolucije donose promjene u definiranju pojma baštine. Ista postaje percipirana kao nacionalno dobro predstavljajući prošlost društvene zajednice kojoj pripada (Timothy i Boyd, 2003). Pojam kulturne baštine ukomponiran je u brojne segmente nacije i svakodnevnog života građana; gospodarski, politički, umjetnički, tehnički segment, a najvažnije, nositelj je identiteta pojedine nacije i kao takav izrazito kompleksan i teško definiran (Ashworth i Graham, 1997).

Marasović (2001, 9) tako, s diskursa povjesničara umjetnosti, kulturnu baštinu definira kao „*...dostignuća što su nam preci ostavili u jeziku i književnosti, graditeljstvu i likovnim umjetnostima, uključujući i narodnu umjetnost, u glazbi, kazalištu, filmu, znanosti i u drugim područjima koji zajedno čine ukupnost kulture*.".

Prott i O'Keefe (1992, 307) u svom djelu navode da kulturnu baštinu čine „*...manifestacije ljudskog života koje su odraz pogleda na život i svjedoče o ispravnosti tog pogleda u prošlosti.*".

Timothy (2011) u svom djelu *Cultural Heritage and Tourism* kulturnu baštinu objašnjava kao nasljeđe predaka, odnosno rezultat njihova materijalna i duhovna djelovanja čije je očuvanje nužno za daljnji opstanak.

Pojedini autori nastoje raščlaniti pojam kulturne baštine radi lakšeg definiranja. Tako Nefziger (2008 prema Šošić, 2014) razlikuje širi i uži pojam kulturne baštine. U svom širem značenju kulturna baština označavala bi „*...mnoštvo manifestacija kulture koje je ljudski rod naslijedio od svojih predaka...*", dok bi u užem smislu označavala „*...materijalne objekte i s njima povezane nematerijalne ideje...*".

Spomenuta kompleksnost utjecala je na nemogućnost jedinstvenog definiranja pojma kulturne baštine, zbog čega se nerijetko kao „univerzalna" definicija koristi ona Organizacije Ujedinjenih naroda za znanost, obrazovanje i kulturu (u nastavku UNESCO) iz Konvencije za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine (1972) u kojoj je baština definira kao: „*...naše nasljeđe iz prošlosti, nasljeđe s kojim živimo danas i koje prosljeđujemo budućim generacijama.*" (UNESCO n.d.: World Heritage, 04. 01. 2021.). Definicija dijeli baštinu na

prirodnu i kulturnu, međutim, ključan je nedostatak što se isključivo bazira na materijalnoj kulturnog baštini, dok je nematerijalna potpuno izostavljena. Shodno tome, UNESCO je naknadno prihvatio izmjene i 2003. godine proglasio Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine (Jelinčić, 2008).

3.1. Pojam i obilježja nematerijalne kulturne baštine

U ovom poglavlju teorijski je objašnjen pojam nematerijalne kulturne baštine dajući uvid u brojne definicije i shvaćanja iste kroz prošlost. Navode se ključna obilježja, sastavnice i domene nematerijalne baštine prema UNESCO-u, Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te domaćim autorima Carek (2004) i Jelinčić (2008).

U drugoj polovici prošlog stoljeća razvija se svijest o različitim aspektima kulturne baštine. Ista više ne uključuje samo pokretnu i nepokretnu materijalnu kulturnu baštinu, već se sve veći značaj pridaje načinu života stanovništva, duhovnom stvaralaštvu, tradicijama, običajima, umjetnosti, znanjima i praksama nasljeđenima od predaka (Carek, 2004).

Prema Konvenciji o zaštiti nematerijalne kulturne baštine UNESCO-a (2008, 4) iz 2003. godine, nematerijalna kulturna baština označava „*...prakse, predodžbe, izričaje, znanja, vještine – kao i s njima povezane instrumente, objekte, artefakte i kulturne prostore – koje zajednice, skupine i, u nekim primjerima, pojedinci prepoznaju kao dio svoje kulturne baštine…*".

UNESCO u nastavku navodi obilježja nematerijalne kulturne baštine:

- „*Nematerijalna kulturna baština ne predstavlja samo nasljeđe tradicije iz prošlosti, već i suvremene ruralne i urbane prakse u kojima sudjeluju različite kulturne skupine,*
- *Nematerijalna kulturna baština doprinosi društvenoj koheziji, razvija osjećaj identiteta i odgovornosti koji pojedincima pomaže da se osjećaju djelom zajednice bez obzira odakle dolaze,*
- *Uspješnost nematerijalne kulturne baštine ovisi o onima čije se znanje o tradicijama, vještinama i običajima prenosi s koljena na koljeno na preostali dio zajednice ili na druge zajednice,*
- *Nematerijalna kulturna baština može biti baština samo ako ju kao takvu prepoznaje zajednica, grupa ili pojedinci koji je stvaraju, održavaju i prenose. U suprotnom, nitko drugi umjesto njih ne može odlučiti je li određeni*

- *izraz samo praksa ili ipak baština*“ (UNESCO, n.d.: *What is Intangible Cultural Heritage?*, 04. 01. 2021.).

Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara kojeg je 1999. godine usvojio Sabor Republike Hrvatske, nematerijalno kulturno dobro definirano je kao „*...razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito:*

- *jezik, dijalekti, govori i toponimika te usmena književnost svih vrsta*
- *folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaja, igara, obreda, običaja kao i druge tradicionalne pučke vrline*
- *tradicijska umijeća i obrti*“ (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara prema Kovač, 2018, 9).

Definiciju nematerijalne kulturne baštine dao je i Carek (2004, 69) navodeći da nematerijalna kulturna baština „*...obuhvaća običaje, vjerovanja, znanja, vještine i pojavnosti duhovnog stvaralaštva koje se prenose predajom, a društva, grupe ili pojedinci prepoznaju ih kao svoju baštinu.*”. Ističe sljedeće sastavnice:

- „*jezik, dijalekti, govori i toponimika, te sve vrste usmene književnosti*
- *folklorno stvaralaštvo na području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, mitologije i dr.*
- *tradicijska umijeća i obrti*
- *kulturološki prostori u kojima se češće sreću tradicionalne pučke vrijednosti – mjesta gdje se pričaju priče, održavaju sajmovi i svetkovine ili se učestalo odnosno redovito prakticiraju narodni običaji – u dnevnim ritualima, godišnjim procesijama itd*.“

Jelinčić (2008, 32) navodi kako nematerijalna kulturna baština „*...u prvom redu označava praksu, prezentaciju, ekspresiju, kao i pridružena znanja i neophodne vještine koje zajednice, skupine i u pojedinim slučajevima pojedinci prepoznaju kao dio svoje kulturne baštine*.”. Ističu se sljedeće domene nematerijalne kulturne baštine:

- „*usmena tradicija, izričaj i jezik*
- *scenska umjetnost*

- *društvena praksa, rituali i svečanosti*
- *znanja i praksa o prirodi i svemiru*
- *tradicijski obrti*“

3.2. Očuvanje i zaštita nematerijalne kulturne baštine

U ovom poglavlju nastoji se pobliže objasniti zaštita i očuvanje nematerijalne kulturne baštine kroz prošlost te uloga međunarodnih te državnih organizacija i tijela u zaštiti nematerijalne kulturne baštine. Poseban je naglasak stavljen na UNESCO kao najznačajniju svjetsku organizaciju koja ima veliku ulogu u očuvanju kulturne baštine svijeta. Opseg njenog značaja prikazan je statističkim podacima. Definirana su i zaštićena nematerijalna kulturna dobra Hrvatske na UNESCO-ovim popisima uz vizualizaciju prostorne raspodjele istih.

Generacijsko prenošenje nematerijalne kulturne baštine zajednicama i skupinama omogućava stvaranje nematerijalne kulturne baštine iznova u skladu s prirodnim i društvenim uvjetima u kojima žive ili nadopunu generacijski prenesene kulturne baštine. Kao takva, ključan je nositelj identiteta pojedinog naroda osiguravajući kontinuitet opstanka pojedine zajednice. Shodno tome, očuvanje nematerijalne kulturne baštine od velikog je značaja za održavanje kulturne raznolikosti u svijetu (Jelinčić, 2008).

Završetkom Drugog svjetskog rata razvija se svijest o potrebi obnove i očuvanja ratom razorene kulturne baštine. Shodno tome, osnivaju se brojne svjetske organizacije, u prvom redu UNESCO 1945. godine kao krovna organizacija za znanost, obrazovanje i kulturu, a između ostaloga i zaštitu kulturne baštine. Međutim, kao što je bilo riječi u poglavlju ranije, UNESCO je pažnju usmjeravao isključivo materijalnoj kulturnoj baštini koja je bila najviše pogođena ratnim razaranjima, dok je nematerijalna kulturna baština u tom razdoblju pala u zaborav o čemu najbolje svjedoči i sama definicija kulturne baštine UNESCO-a koja segment nematerijalne kulturne baštine uključuje tek od 2003. godine. Razvojem društvene svijesti o važnosti zaštite i očuvanja nematerijalne kulturne baštine, brojne svjetske, ali i

lokalne organizacije započinju s procesom zaštite iste usvajanjem određenih politika i ulaganjem u muzejske postave, izložbe, kataloge, priredbe, obrazovanje i druge oblike manifestiranja nematerijalne kulturne baštine javnosti.

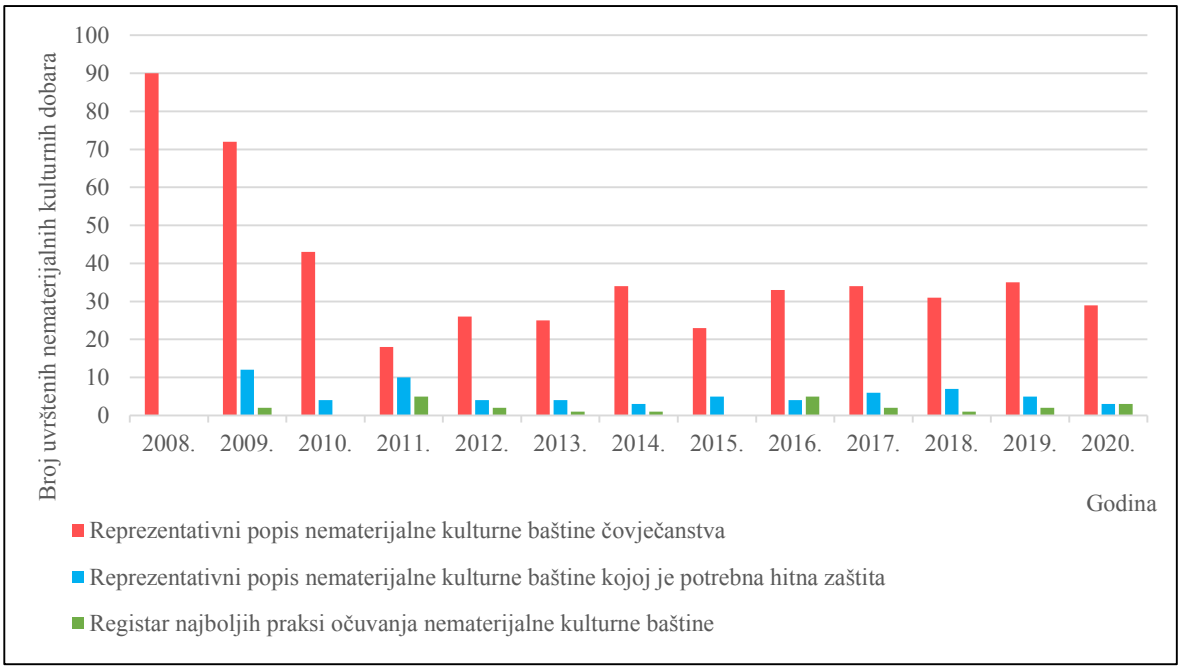
Godine 2003. UNESCO legalizira sektor nematerijalne kulturne baštine donoseći Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine kojom se države obvezuju provoditi potrebne mjere očuvanja iste, ali i međunarodne suradnje po pitanju očuvanja i zaštite nematerijalne kulturne baštine (Jelinčić, 2008). Kao glavni ciljevi Konvencije ističu se:

- „*očuvanje nematerijalne kulturne baštine;*
- *osiguravanje poštovanja prema nematerijalnoj kulturnoj baštini od strane zajednica, skupina i pojedinaca kojih se tiče;*
- *podizanje svijesti na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini o važnosti nematerijalne kulturne baštine i osiguravanju međusobnog poštovanja;*
- *poticanje međunarodne suradnje i pomoći u ovom području*“ (UNESCO, 2008, 2).

Očuvanje nematerijalne kulturne baštine spomenutom je Konvencijom dobilo svoj pravni okvir te se njome regulira sljedeće:

- „*Priprema nacionalnih inventara nematerijalne kulturne baštine od strane zemalja članica,*
- *Uspostava Međuvladina savjeta za očuvanje nematerijalne kulturne baštine koji čine predstavnici zemalja članica,*
- *Sastavljanje dvaju popisa od strane Savjeta: Reprezentativnog popisa međunarodne kulturne baštine i Popisa međunarodne kulturne baštine kojoj je potrebno hitno očuvanje. Na prvi od tih popisa s vremenom će biti uvrštena remek-djela oralne i neopipljive baštine, koja su proglašena prije stupanja na snagu ove Konvencije*“ (Convension for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003 prema Jelinčić, 2008, 92).

O UNESCO-ovoj ulozi u zaštiti nematerijalne kulturne baštine suvremenog razdoblja najbolje svjedoče podaci prikazani na slici 2.

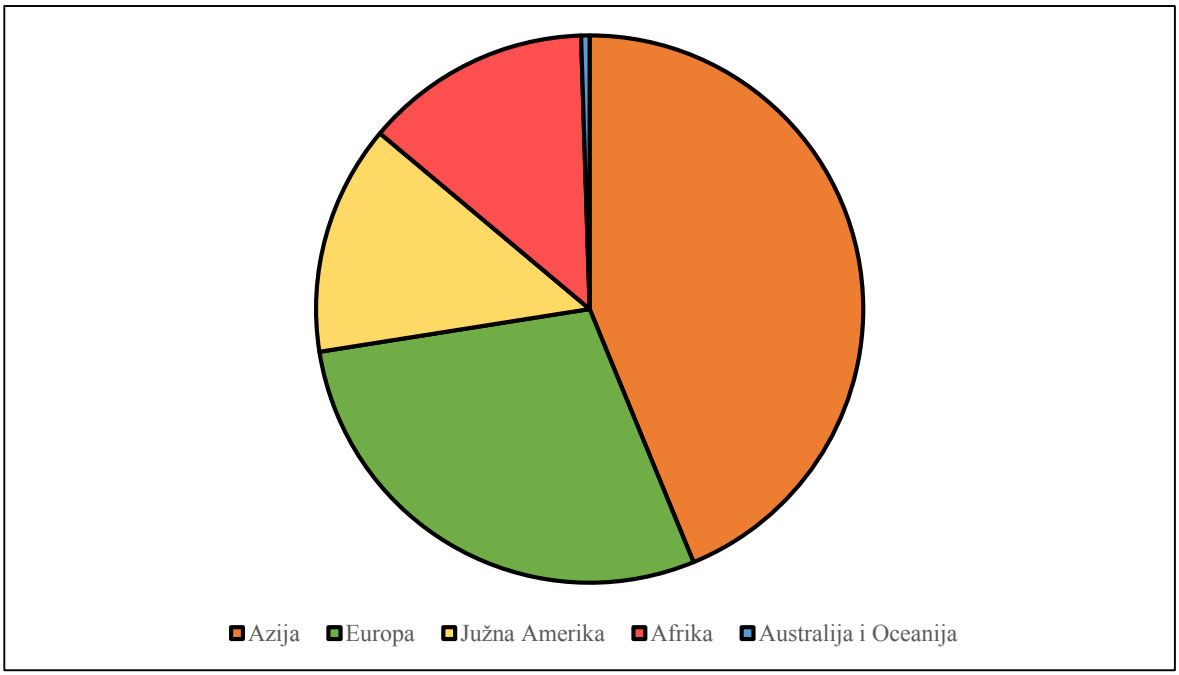

Sl. 2. Zaštićena nematerijalna kulturna baština na UNESCO-vim popisima u razdoblju od 2008. do 2020. godine

Izvor: prema UNESCO (n.d.): *Lists of Intangible Cultural Heritage and the Registar of good safeguarding practices,* https://ich.unesco.org/en/lists (11. 01. 2021.)

U razdoblju od 2008. godine kada je UNESCO započeo s uvrštavanjem svjetske nematerijalne kulturne baštine na popise do 2020. godine, uvrštena su sveukupno 584 svjetska nematerijalna kulturna dobra na tri popisa; Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva (493 dobra), Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine kojoj je hitno potrebna zaštita (67 dobara) i Registar najboljih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine (24 dobra).

Slika 3 prikazuje dominaciju Azije i Europe u postotnom udjelu zaštićene svjetske nematerijalne kulturne baštine na UNESCO-ovim popisima prema kontinentima što ne treba čuditi uzmemo li u obzir činjenicu da su se prve civilizacije razvile upravo na prostorima Azije i Europe (prvenstveno Azije; Mezopotamija, Kina, Indija i dr.) što je rezultiralo bogatom prošlošću i multikulturalnošću dvaju kontinenata, a to su svakako značajne odrednice u procesu zaštite nematerijalne kulturne baštine na UNESCO-ovim popisima.

Sl. 3. Postotni udio zaštićene svjetske nematerijalne kulturne baštine na UNESCO-ovim popisima prema kontinentima

Izvor: prema UNESCO (n.d.): *Lists of Intangible Cultural Heritage and the Registar of good safeguarding practices,* https://ich.unesco.org/en/lists (11. 01. 2021.)

UNESCO je i prije samog donošenja Konvencije, iako oskudno, po pitanju očuvanja i zaštite nematerijalne prirodne baštine pokušao djelovati projektima. Kao poznatiji projekti ističu se *Proclamation of Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity, Living Human Treasures, Endangered Languages* i *Traditional Music of the World.* U bliskoj suradnji s UNESCO-om na području zaštite, očuvanja i promocije nematerijalne kulturne baštine od 1946. godine djeluje i Međunarodni savjet za muzeje (ICOM) čiji su glavni ciljevi:

- „*stručna suradnja i razmjena;*
- *diseminacija znanja i podizanje javne svijesti o muzejima;*
- *obrazovanje osoblja;*
- *unapređivanje profesionalnih standarda;*
- *razrada i promidžba profesionalne etike;*
- *očuvanje baštine i borba protiv ilegalnog prometa kulturnim dobrima*“ (ICOM Statutes 2004 prema Jelinčić, 2008, 152).

U kontekstu očuvanja i restauracije oruđa korištenog u tradicijskim obrtima, izgrađenih kuća i ostalih opipljivih segmenata nematerijalne kulturne baštine, važno je spomenuti i Međunarodni centar za proučavanje očuvanja i restauracije kulturne baštine osnovan 1956. godine s ciljem ispunjavanja sljedećih funkcija:

- „*sakupljanje, proučavanje i pružanje informacija koje se tiču znanstvenih, tehničkih i etičkih pitanja vezanih uz konzervaciju i restauraciju kulturnih dobara;*
- *koordinacija, poticanje ili institucionalno istraživanje u ovom području, za što su zaduženi stručnjaci ili stručna tijela, međunarodne konferencije, publikacije i razmjena specijalista;*
- *savjetodavna uloga i davanje preporuka o općim ili specifičnim pitanjima koja se tiču konzervacije ili restauracije kulturnih dobara;*
- *promidžba, razvoj i obrazovanje u području konzervacije i restauracije kulturnih dobara te podizanje standarda konzervatorske i restauratorske prakse;*
- *inicijative koje potiču bolje razumijevanje konzervacije i restauracije kulturnih dobara*“ (ICCROM Statues 2004 prema Jelinčić, 2008, 156).

Kada je riječ o Republici Hrvatskoj, termin nematerijalne kulturne baštine uvršten je 1999. godine u Zakon o zaštiti kulturnih dobara i od tada započinju postupci zaštite i očuvanja nematerijalne kulturne baštine Hrvatske (Hrovatin, 2012). Ratifikacija UNESCO-ove Konvencije o zaštiti nematerijalne kulturne baštine 2005. godine u Hrvatskoj omogućila je uvrštavanje tradicija koje su od izrazite važnosti za lokalnu zajednicu na UNESCO-ove popise zaštite (Čaplar, 2013). Na UNESCO-ovom Reprezentativnom popisu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva nalazi se 15 nematerijalnih dobara iz Hrvatske, jedno se dobro nalazi na Reprezentativnom popisu nematerijalne kulturne baštine kojoj je hitno potrebna zaštita, dok se jedno dobro nalazi u Registru najboljih praksi očuvanja nematerijalne baštine (Ministarstvo kulture, n.d.: *Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-ovim listama*, 08. 01. 2021.).

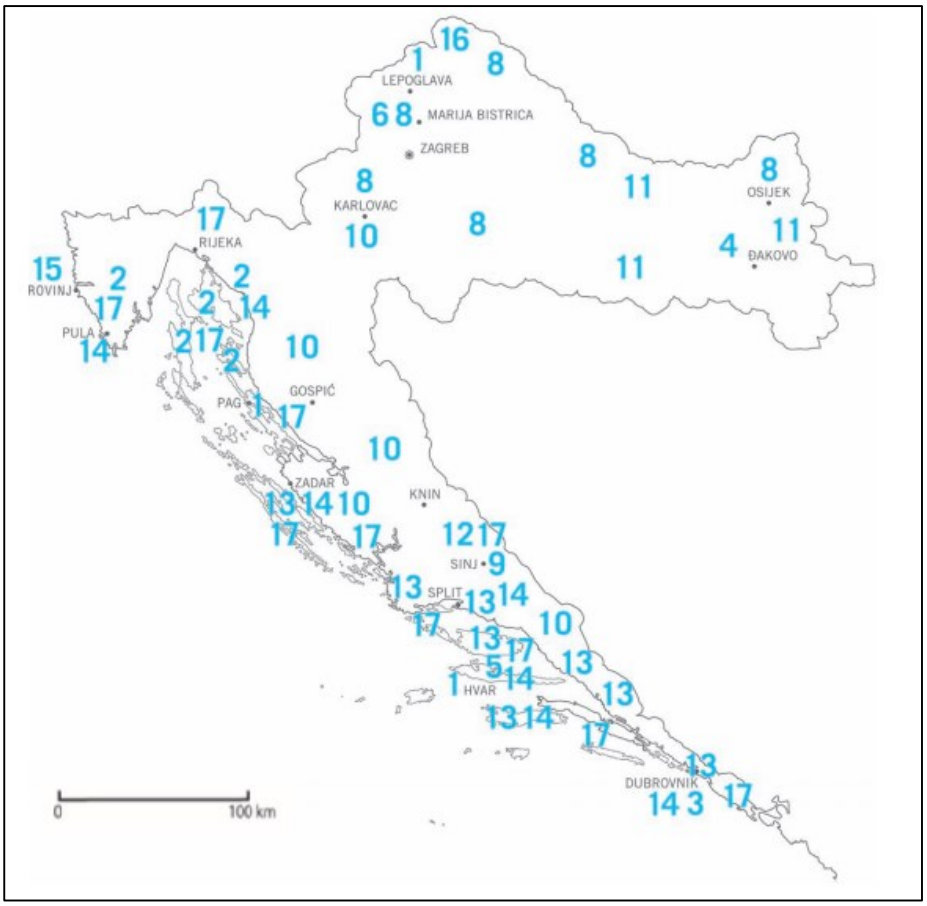
Nematerijalna kulturna baština Republike Hrvatske na UNESCO-ovim popisima kao i godina njenog uvrštavanja prikazani su u tablici 1.

Tab. 1. Nematerijalna kulturna baština Republike Hrvatske na UNESCO-ovim popisima

Nematerijalno kulturno dobro	***Godina uvrštavanja***
Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva	
1. Čipkarstvo u Hrvatskoj	2009.
2. Dvoglasje tjesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja	2009.
3. Festa svetog Vlaha, zaštitnika Dubrovnika	2009.
4. Godišnji proljetni ophod *Kraljice* ili *Ljelje* iz Gorjana	2009.
5. Procesija *Za križen* na otoku Hvaru	2009.
6. Umijeće izrade tradicijskih igračaka s područja Hrvatskog zagorja	2009.
7. Godišnji proljetni ophod *Zvončari* s područja Kastavštine	2009.
8. Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske	2010.
9. *Sinjska alka,* viteški turnir u Sinju	2010.
10. *Bećarac*, tradicijski glazbeni žanr s područja istočne Hrvatske	2011.
11. *Nijemo kolo* s područja Dalmatinske zagore	2011.
12. *Klapsko pjevanje*	2012.
13. *Mediteranska prehrana*	2013.
14. Međimurska popevka, tradicijski napjev Međimurja	2018.
15. Umijeće suhozidne gradnje	2018.
Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine kojoj je hitno potrebna zaštita	
1. Glazbeni izričaj *ojkanje*	2010.
Registar najboljih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine	
1. Ekomuzej Batana	2016.

Izvor: prema Ministarstvo kulture, n.d.: *Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-vim listama* (11. 01. 2021.)

Prostorna raspodjela zaštićene nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske na UNESCO-ovim popisima prikazana je na slici 4.

1 - Čipkarstvo u Hrvatskoj
2 - Dvoglasje tjesnih intervala Istre I Hrvatskog primorja
3 - *Festa svetog Vlaha,* zaštitnika Dubrovnika
4 - Godišnji proljetni ophod *Kraljice* ili *Ljelje* iz Gorjana
5 - Procesija *Za križen* na otoku Hvaru
6 - Umijeće izrade drvenih tradicijskih igračaka s područja Hrvatskog zagorja
7 - Godišnji proljetni ophod *Zvončari* s područja Kastavštine
8 - Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske
9 - *Sinjska alka*, viteški turnir u Sinju
10 - Glazbeni izričaj *ojkanje*
11 - *Bećarac*, tradicijski glazbeni žanr s područja istočne Hrvatske
12 - *Nijemo kolo* s područja Dalmatinske zagore
13 - *Klapsko pjevanje*
14 - *Mediteranska prehrana*
15 - Ekomuzej Batana
16 - Međimurska popevka, tradicijski napjev Međimurja
17 - Umijeće suhozidne gradnje

Sl. 4. Prostorna raspodjela hrvatske nematerijalne kulturne baštine na UNESCO-ovim popisima

Izvor: Ministarstvo kulture, n.d.: *Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-vim listama* (11. 01. 2021.)

Prije upisa nematerijalnih kulturnih dobara na UNESCO-ove popise, svaka je država članica imala obavezu ista dobra upisati i u nacionalni popis, u hrvatskom slučaju Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Na UNESCO-ov zahtjev u Republici Hrvatskoj osnovano je i Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu koje ima glavnu riječ u odabiru prijedloga za upis nematerijalne kulturne baštine na UNESCO-ove popise (Hrovatin, 2012). Povjerenstvo za nematerijalnu kulturnu baštinu osnovano je u sklopu Ministarstva kulture kao krovne institucije za provedbu Konvencije, a članove povjerenstva čine stručnjaci zaposleni u kulturnim ustanovama i muzejima (Čaplar, 2013).

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske do 2020. godine upisalo je 180 nematerijalnih kulturnih dobara u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske sukladno *Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* i *Pravilniku o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske* raspoređenih u dvije kategorije: Zaštićeno kulturno dobro (171 dobro) i Preventivno zaštićeno kulturno dobro (9 dobara) (Ministarstvo kulture, n.d.: *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske*, 08. 01. 2021.).

3.3. Pojmovno određenje kulturnog turizma

U ovom poglavlju predstavljen je kratak teorijski pregled o kompleksnosti pojmovnog određenja kulturnog turizma.

Od 70-ih godina prošlog stoljeća bilježi se uspon selektivnih oblika turizma koji su po pravilu, shodno „*fokusu na posebne aktivnosti koje uključuju manji broj ljudi u autentičnom okruženju*", privlačniji nešto manjem broju turista. Međutim, selektivni oblici turizma nisu fenomen suvremenog razdoblja uzmemo li u obzir motive putovanja starih Grka i Rimljana; religija (proročište Delfi), posao, zdravlje (terme), posjet gradovima i dr. (Rabotić, 2013, 9). Prema Rabotiću (2013, 1-3) moguće je razlikovati sljedeće selektivne oblike turizma:

- „*ekoturizam*
- *ruralni turizam*
- *lovni turizam*
- *sportski, avanturistički i biciklistički turizam*
- *zdravstveni turizam*
- *volonterski turizam*
- *poslovni turizam*
- *turizam događaja*

- *gastronomski i vinski turizam*
- *urbani turizam*
- *kulturni turizam*
- *vjerski i duhovni turizam*
- *mračni turizam*“

Pojmovno određenje kulturnog turizma, kao i kulturne baštine, izrazito je kompleksno i nezahvalno. Stoga ne treba čuditi da ni u kontekstu kulturnog turizma ne postoji jedinstvena definicija, već brojni autori i organizacije daju svoje modifirane i prilagođene definicije kulturnog turizma. O fenomenu pojmovnog određenja kulturnog turizma najbolje svjedoči sljedeći komentar autora McKerher i du Cros (2002 prema Rabotić, 2013, 189): „*Na ovo naizgled jednostavno pitanje zapravo je vrlo teško odgovoriti, jer skoro da postoji onoliko definicija kulturnog turizma koliko i kulturnih turista*.”.

Međunarodno je vijeće za spomenike i spomeničke cjeline (ICOMOS 1999 prema Chapó 2012, 204) kulturni turizam definiralo kao „*...aktivnost koja omogućava ljudima iskustvo različitih načina života drugih ljudi, čime se postiže razumijevanje njihovih običaja, tradicije, fizičkog okruženja, intelektualnih ideja iz prve ruke, ali i mjesta arhitektonskog, povijesnog, arheološkog i drugog kulturnog značaja koja su ostavština ranijih vremena. Kulturni se turizam od rekreacijskog razlikuje po tome što teži postići razumijevanje i uvažavanje prirode mjesta koje se posjećuje*.”.

Nerijetko autori kulturni turizam definiraju u ovisnosti o čimbenicima kojima se primarno bave. Tako Smith (2009 prema Rabotić 2013, 188) u kontekstu čimbenika zabave ističe da je kulturni turizam „*Pasivno, aktivno ili interaktivno angažiranje u kulturi i komunikaciji, pri čemu posjetitelj stječe nova iskustva edukativne, kreativne i/ili zabavne prirode.*”. S druge strane, u kontekstu čimbenika iskustva Reisinger (1994 prema Rabotić 2013, 189) ističe da je kulturni turizam „*...žanr turizma specifičnih interesa koji se zasniva na potrazi za učestvovanjem u novim i značajnijim kulturnim doživljajima, bilo estetskim, intelektualnim, emotivnim ili psihološkim.*”.

Kulturni je turizam u suvremenom razdoblju doživio veliki procvat, međutim, upravo zbog nemogućnosti jedinstvene definicije koju potvrđuju i spomenuta različita pojmovna određenja brojnih autora, terminologija je izrazito izmiješana i nedefinirana. Shodno tome, nerijetko se pod pojmom kulturnog turizma podrazumijevaju posjeti muzejima, izložbama, koncertima ili nepokretnoj materijalnoj kulturnoj baštini (religijski objekti, arhitektura i dr.).

Međutim, lovačkim i sakupljačkim zajednicama „izgrađeni" su lokaliteti manje bitni. Naglasak kulturnog turizma u takvim je zajednicama upravo na tradiciji. Sukladno tome, pripadnici takvih zajednica svoju baštinu vrednuju jednako kao i stanovnici Pariza Eiffelov toranj ili neku drugu turističku atrakciju iz domene materijalne kulturne baštine (Jelinčić, 2008).

Csapó (2012) ističe sljedeće oblike kulturnog turizma s pripadajućim turističkim atrakcijama i aktivnostima prikazane u tablici 2:

Tab. 2. Glavni oblici kulturnog turizma s pripadajućim turističkim atrakcijama i aktivnostima

Oblik kulturnog turizma	***Pripadajuće turističke atrakcije i aktivnosti***
Turizam baštine	• prirodna i kulturna baština (materijal, izgrađena baština, arhitektonska nalazišta, mjesta svjetske baštine, nacionalni i povijesni spomenici) • nematerijalna baština (književnost, umjetnost, folklor) • mjesta kulturne baštine (muzeji, zbirke, knjižnice, kazališta, lokacije događaja, mjesta sjećanja povezanih s poznatim osobama)
Kulturne tematske rute	• širok raspon tema (duhovne, industrijske, umjetničke, gastronomske, arhitektonske, lingvističke, narodni jezik, manjine)
Kulturni turizam u gradovima, kulturne rute	• „klasični" gradski turizam, razgledavanje grada • kulturne prijestolnice Europe • „gradovi kao kreativni prostori za kulturni turizam"

Tradicije, etnički turizam	• tradicije lokalnih kultura • etnička raznolikost
Događajni i festivalski turizam	• kulturni festivali i događanja • glazbeni festivali i događaji (klasična i lagana ili pop glazba) • festivali i manifestacije likovne umjetnosti
Vjerski turizam, hodočasničke rute	• posjete vjerskim mjestima i lokacijama s vjerskim motivima • posjeta vjerskim mjestima i lokacijama bez vjerskih motiva (arhitektura i važnost prizora) • hodočasničke rute
Kreativna kultura, kreativni turizam	• tradicionalna kultura i umjetničke aktivnosti (izvedbena umjetnost, vizualne umjetnosti, kulturna baština i književnost) • kulturne industrije (tiskani radovi, multimedija, kino, radovi audiovizualne i fonografske produkcije, obrt, dizajn)

Izvor: prema Csapó 2012, 209-210.

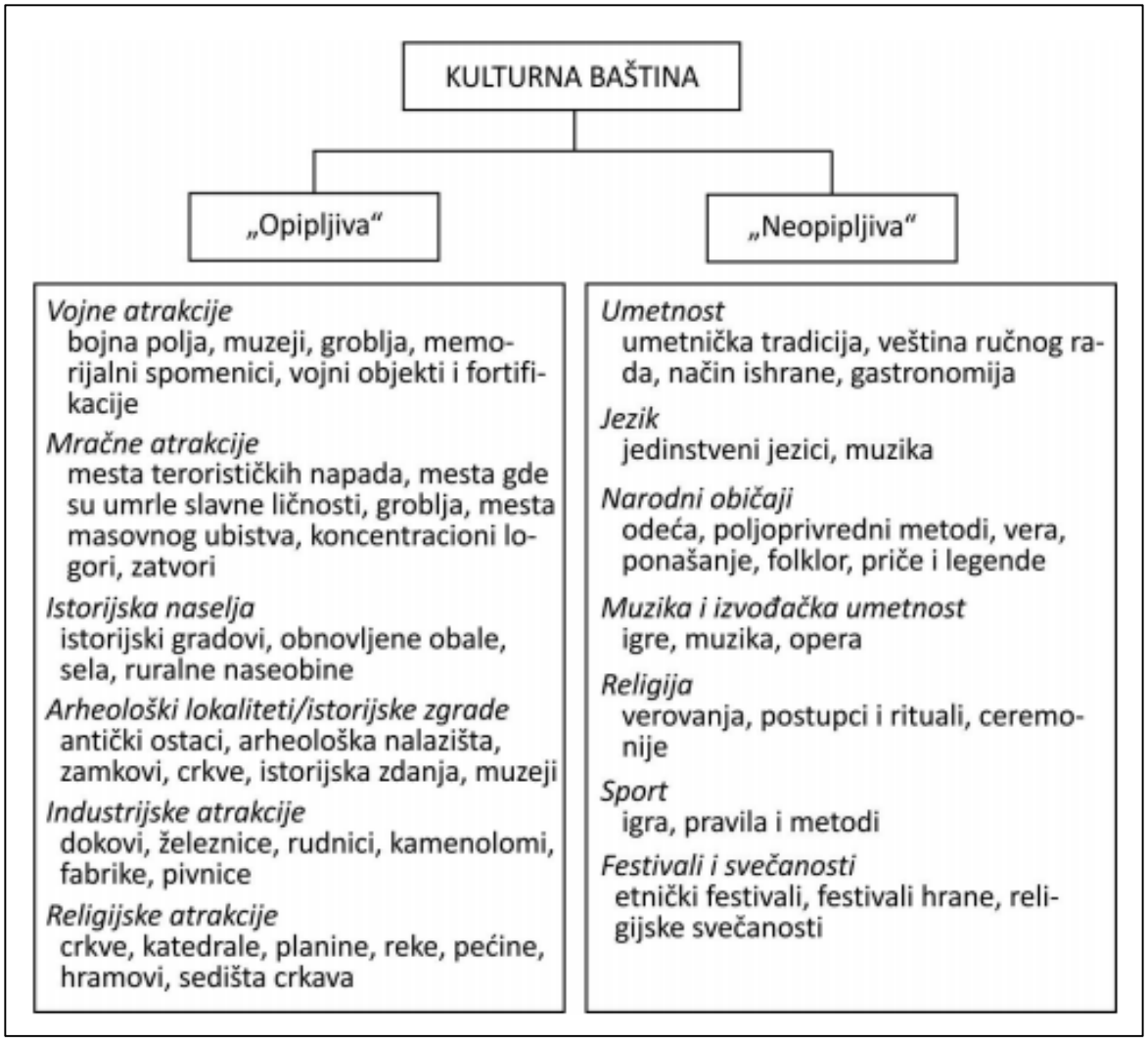
Brojni autori ističu kako su turizam baštine i kulturni turizam, uslijed mogućnosti promatranja suvremene baštine kao dijela prošlosti s obzirom da je zasnovana na povijesnim socijalnim vrijednostima, zapravo sinonimi (Rabotić, 2013).

Slično razmišlja i autorica Jelinčić (2008, 41-42) navodeći za kulturni turizam sljedeće: „*Neki ga zovu kulturnim turizmom, neki turizmom baštine, neki turizmom materijalne baštine. Svi ipak dijele istu odgovornost: upoznavanje turista s onim što naš grad, regiju ili državu čini različitima i zanimljivima, bez obira na to je li to umjetnost, kultura, povijest ili sve zajedno*.”.

3.4. Nematerijalna kulturna baština kao dio kulturnog turizma

U ovom poglavlju definirana je uloga nematerijalne kulturne baštine u kulturnom turizmu uz predočenje segmenata iz programa putovanja koji uključuju nematerijalnu kulturnu baštinu.

U suvremenom razdoblju nematerijalna kulturna baština igra veliku ulogu u kulturnom turizmu svijeta. Turisti uz nepokretnu i pokretnu materijalnu kulturnu baštinu sve više pokazuju interes za upoznavanje i shvaćanje mentaliteta i nacionalnog identiteta različitih ljudskih zajednica (Rabotić, 2013). Shodno tome ne treba čuditi podjela kulturne baštine u kontekstu turizma baštine na „opipljivu" i „neopipljivu" prikazanu na slici 5.

Sl. 5. Podjela kulturne baštine uz pripadajuće turističke atrakcije

Izvor: Timothy 2011 prema Rabotić 2013, 194.

O značenju nematerijalne kulturne baštine u kontekstu turizma suvremenog razdoblja svjedoči i zastupljenost u aranžmanima turističkih agencija koje nude posjete lokalnim zajednicama i plemenima, sudjelovanje u narodnim običajima i tradicionalnim djelatnostima čemu u korist svjedoče sljedeći primjeri segmenata iz programa putovanja u Australiju, Meksiko i Finsku prikazani na slikama 6, 7 i 8.

9. DAN
CAIRNS - OLGAS - ULURU doručak, noćenje
UPOZNAJMO ABORIDŽINE
Doručak. Jutarnji transfer do zračne luke i let u Uluru. Vožnja do gorja Olgas i nacionalnog parka Kata Tjuta u blizini najvećeg monolita Uluru, koji je oduvijek bio sveto mjesto Aboridžina. Obilazak kulturnog centra Aboridžina u kojem ćemo saznati nešto više o njihovoj kulturi. Dan ćemo privesti kraju fotografirajući boje monolita tijekom zalaska sunca. Noćenje.

Sl. 6. Segment iz programa putovanja u Australiju – upoznavanje kulture Aboridžina

Izvor: Mondo travel, n.d.: *Australija – velika australska tura,* https://www.mondotravel.hr/australija-putovanje (12. 01. 2021.)

3. DAN (02.04.) MEXICO CITY - BAZILIKA GUADALUPE - TEOTIHUACAN
Nakon doručka, predlažemo posjet (fakultativno) najvećem svetištu Latinske Amerike - Bazilici Gospe od Guadalupe, gdje se u sklopu svetišta nalaze četiri crkve. Slijedi vožnja do grada Teotihuacan. Teotihuacan je bio najveća i najutjecajnija metropola na američkom kontinetu, politička, kulturna i gospodarska supersila koju se po značenju može usporediti s Rimskim carstvom. Na ovom arheološkom nalazištu vidjeti ćemo piramidu Sunca i Mjeseca, ostatke hramova, te prošetati Avenijom smrti kojom su Azteci vodili zatvorenike te ih žrtvovali božanstvu. U sklopu izleta posjetit ćemo lokalnu obitelj koja se bavi izradom rukotvorina od drveta i kamena, a moći ćete degustirati teqilu koja se proizvodi od kaktusa, te ostala autohtona pića. Slijedi posjet hacijendi gdje ćemo imati tradicionalnu obiteljsku večeru. Povratak u hotel. Slobodno vrijeme. Noćenje.

Sl. 7. Segment iz programa putovanja u Meksiko – tradicionalne rukotvorine

Izvor: Mondo travel, n.d.: *Meksiko – Uskrs*, https://www.mondotravel.hr/meksiko-putovanje-svijet-maja-azteka (12. 01. 2021.)

2 dan **Farma sobova**

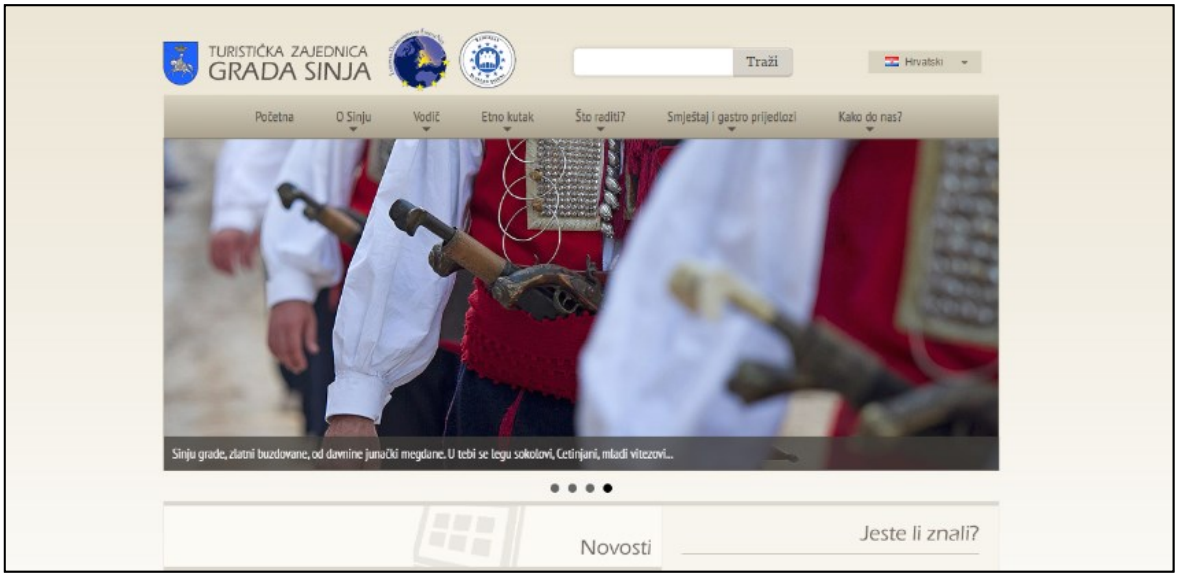
U finskoj Laponiji doživjet ćete nezaboravna iskustva usred prirode prekrivene bijelinom. Uključene su 2 aktivnosti tijekom vašeg putovanja prije kojih ćete morati preuzeti svoju termo opremu koja uključuje termo odjeću, tople čizme, rukavice i vunene čarape.
Danas ćete moći uživati u **safariju motornim sanjkama** kroz fantastične snježne krajolike dok ne dođete do **farme sobova**. Ovdje ćete saznati ponešto o kulturi i tradiciji laponaca, a imate mogućnost uživati u **vožnji saonicama koje vuku sobovi**, tako specifičnoj za ovu regiju. Ako to učinite dovoljno dobro, možete kući ponijeti i međunarodnu vozačku dozvolu za vožnju saonica sa sobovima (nikada ne znate kada će vam zatrebati!). Također ćete sudjelovati i u svečanoj laponskoj **ceremoniji prelaska arktičkog kruga** za što se dobije i Certifikat!.

Sl. 8. Segment iz programa putovanja u Rovaniemi – svečana ceremonija

Izvor: Nordic Point, n.d.: *Rovaniemi 4 dana,* https://nordicpoint.net/putovanje/rovaniemi/ (12. 01. 2021.)

4. TURISTIČKA VALORIZACIJA NEMATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE U HRVATSKOJ

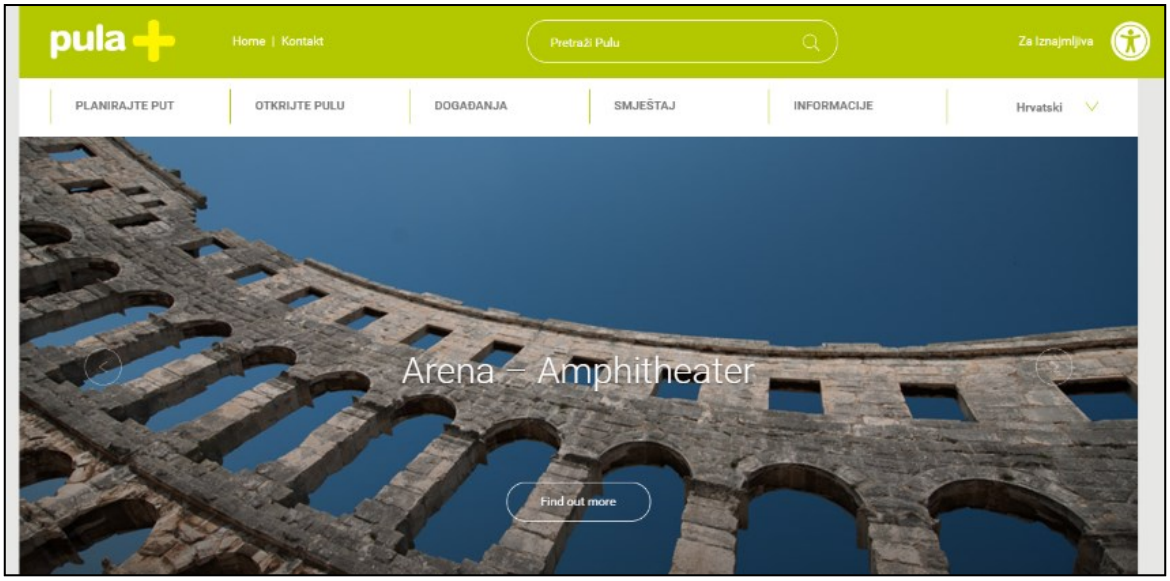
Turistička valorizacija nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske zaostaje u odnosu na valorizaciju drugih turističkih atrakcija. Razloge tomu prvenstveno treba tražiti u slabijoj prezentaciji i promociji nematerijalne kulturne baštine. Naime, na internetskim stranicama turističkih ureda koji djeluju diljem Hrvatske u prvom su planu manifestacije te materijalne kulturne i prirodne turističke atrakcije, dok one nematerijalne dominiraju uglavnom na internetskim stranicama turističkih ureda manjih gradova i naselja kojima nedostaju značajnije prirodne i materijalne kulturne turističke atrakcije. O tome svjedoče naslovne stranice TZ Grada Sinja i Grada Pule prikazane na slikama 9 i 10.

Sl. 9. Naslovna stranica TZ Grada Sinja

Izvor: http://www.visitsinj.com/hr (13. 01. 2021.)

Slika 9 prikazuje naslovnu stranicu TZ Grada Sinja koji se, sukladno nedostatku značajnijih i poznatijih prirodnih i materijalnih kulturnih turističkih atrakcija, orijentira na turističku prezentaciju i valorizaciju viteškog turnira Sinjske alke.

Sl. 10. Naslovna stranica TZ Grada Pule

Izvor: http://www.pulainfo.hr/hr/ (13. 01. 2021.)

S druge strane, slika 10 prikazuje naslovnu stranicu TZ Grada Pule, koji se sukladno obilju antičke nepokretne materijalne kulturne baštine upravo orijentira na turističku prezentaciju i valorizaciju iste, dok na internetskim stranicama nedostaje nematerijalne kulturne baštine.

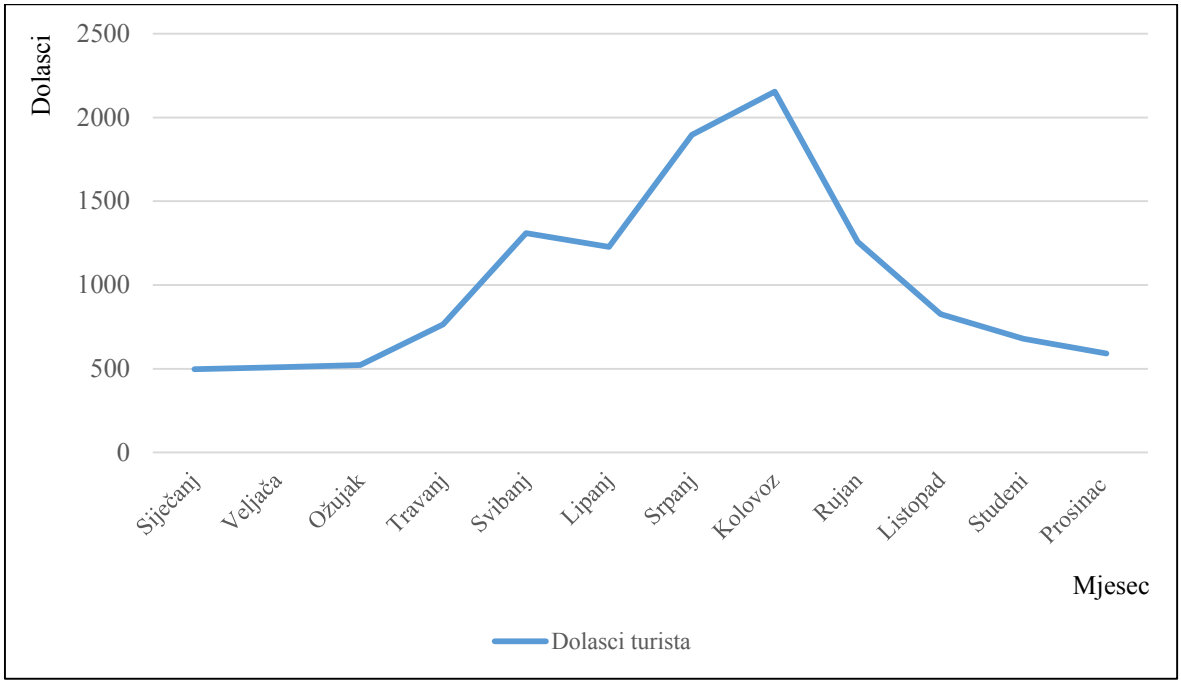
Turistička je valorizacija nematerijalne kulturne baštine, shodno tome, najizraženija upravo u ruralnim područjima Republike Hrvatske. Nerijetko je naglasak na lokalnim vjerskim i svjetovnim običajima, izradi odjeće i nakita, prehrani, plesu, pjevanju i obrtu koji nisu nužno zaštićeni na nacionalnoj ili globalnoj razini, ali imaju veliku vrijednosnu ulogu u jačanju identiteta i samosvijesti lokalne zajednice. Brojna su naselja prepoznala potencijale pa se tako u posljednjih nekoliko godina ističe velik broj manifestacija, festivala i „živih" muzeja čija je ključna uloga prezentacija tradicionalnog načina života lokalnog stanovništva te očuvanje kultoroloških i identitetskih vrijednosti zajednice. Na području Dalmacije ističu se; *Dani komine, pure i bronzina* u selu Tijarica, *Dani bikle* u Vrgorcu, *Opsada Sinja 1715. godine*, *Ravnokotarska fišijada*, *Vinfest Benkovac, Dani pekmeza, džema i marmalade, Maraton lađa na Neretvi* i dr. (Ljubica i Petrić, 2012). Na sjeveru Hrvatske ističu se: *Dani šibe i ribe* u Kotoribi, *festival Međimurske popevke, Renesansni festival* u Koprivnici, *Porcijunkulovo* u Čakovcu čija je primarna vjerska uloga popraćena predstavljanjem tradicionalnih sjevernohrvatskih obrta (cekeri, medičari, izrada drvenih igračaka), narodnih nošnji, prehrambenih proizvoda i dr. Na istoku se Hrvatske ističu *Đakovački vezovi, Fišijada* u Pleternici, *Rimski dani* u Vinkovcima, *Sajam starih zanata, običaja i gužvarijada* i dr.

4.1. Primjeri dobre prakse

U ovom poglavlju prikazana je turistička valorizacija nematerijalne kulturne baštine u Republici Hrvatskoj uz navođenje primjera dobre prakse; *Sinjske alke* u Sinju i *Feste svetog Vlaha* u Dubrovniku uz predočenje recentnih obilježja turističkog prometa.

Primjere dobre prakse turističke valorizacije nematerijalne kulturne baštine Hrvatske prvenstveno treba tražiti među baštinom na popisima UNESCO-a. Zaštita UNESCO-a kao krovne svjetske organizacija za zbrinjavanje kulturne baštine (materijalne i nematerijalne) svakako uživa najveći ugled i privlači najveću pozornost turista što zajedno s dobrom turističkom promocijom i prezentacijom može rezultirati značajnom ekonomskom valorizacijom kulturne baštine. Stoga su kao primjeri dobre prakse obrađeni Sinjska alka u Sinju i Festa svetog Vlaha u Dubrovniku.

Običaj Sinjske alke datira iz 18. stoljeća izvodeći se prve nedjelje mjeseca kolovoza svake godine. Riječ *alka* turskoga je podrijetla kao i brojni drugi nazivi korišteni u ovom običaju što je posljedica stopedesetogodišnje osmanske vlasti nad Cetinskom krajinom. Natjecatelji jašući konje kopljem gađaju *alku,* metalni kolut obješen iznad trkališta (Hrvatska enciklopedija, n.d.: *Sinjska alka*). Dobra prezentacija u turističkim komunikacijskim kanalima (sl.9) i ulaganje u Muzej Sinjske alke koji je otvoren 2016. godine rezultirali su znatnim interesom i povećanjem broja turista u Sinju upravo u kolovozu, mjesecu održavanja Sinjske alke. O tome najbolje svjedoče podaci prikazani na slici 11.

Sl. 11. Dolasci stranih i domaćih turista u Grad Sinj u 2019. godini

Izvor: TZ Grada Sinja, 2021.

Važno je napomenuti kako su korišteni podaci za 2019. godinu zbog pandemije koronavirusa koja je pogodila svijet u 2020. godini što je rezultiralo specifičnim okolnostima i turističkim kretanjima sukladno epidemiološkoj situaciji čime rezultati postaju irelevantni za ovo istraživanje. Prema podacima TZ Grada Sinja 2019. godine Grad je posjetilo ukupno 12 234 turista od čega najviše, njih 2 155, u mjesecu kolovozu kada se održava Sinjska alka što čini udio od 17,6 % u ukupnom udjelu turista tijekom 2019. godine.

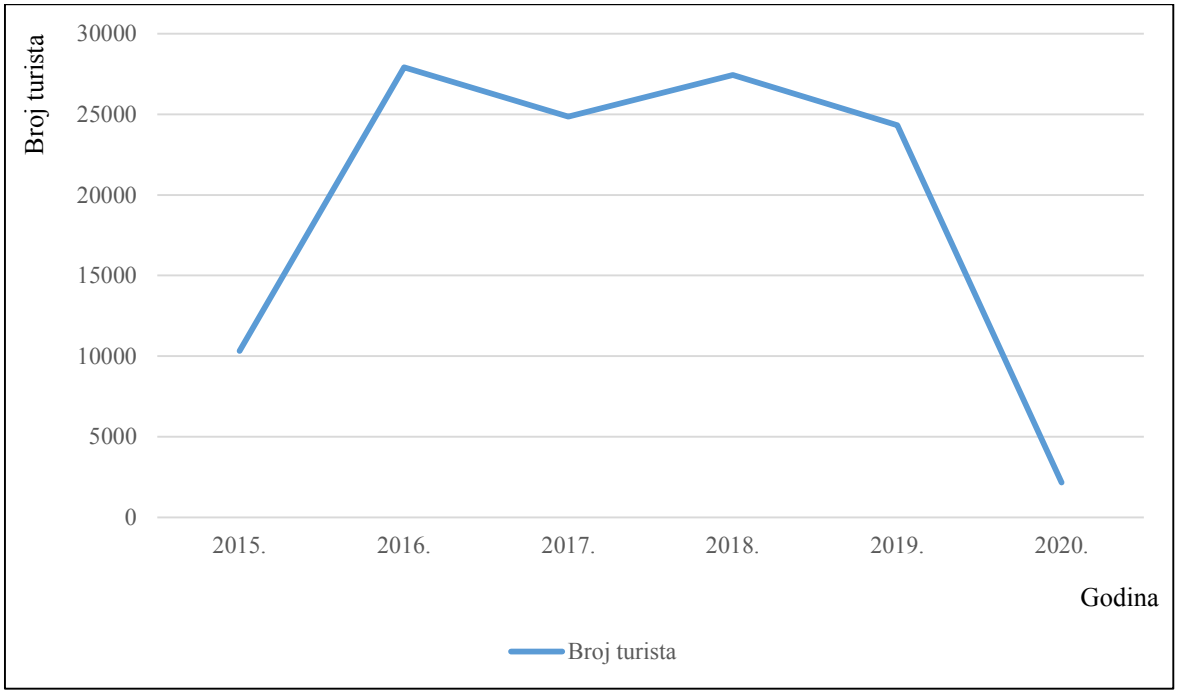
Dodatni poticaj turističkoj valorizaciji Sinjske alke dao je Muzej Sinjske alke otvoren 2016. godine. Stalni postav, brojni interaktivni sadržaji (prezentacije, igre i dr.), predstavljanje alkarskih odora, opreme i oružja multimedijalnim instalacijama čine ovaj muzej jednim od najsuvremenijih u Republici Hrvatskoj što je vidljivo na slici 12 (Muzej Sinjske alke, 15. 01. 2021.).

Sl. 12. Muzej Sinjske alke

Izvor: fotografirala autorica 14. 05. 2019.

O značaju Muzeja Sinjske alke u turističkoj valorizaciji Sinjske alke u Sinjskoj krajini najbolje svjedoče podaci prikazani na slici 13. Od osnivanja muzeja 2015. godine do 2019. godine vidljiv je značajan broj posjetitelja na godišnjoj razini, dok je 2020. godine vidljiv značajan pad uslijed pandemije koronavirusa. Unatoč neuspješnoj 2020. godini, statistički podaci svjedoče značajnom interesu među turistima koji je svakako posljedica dobre turističke prezentacije i promocije Sinjske alke, ali i moderne multimedijalne postave samog muzeja.

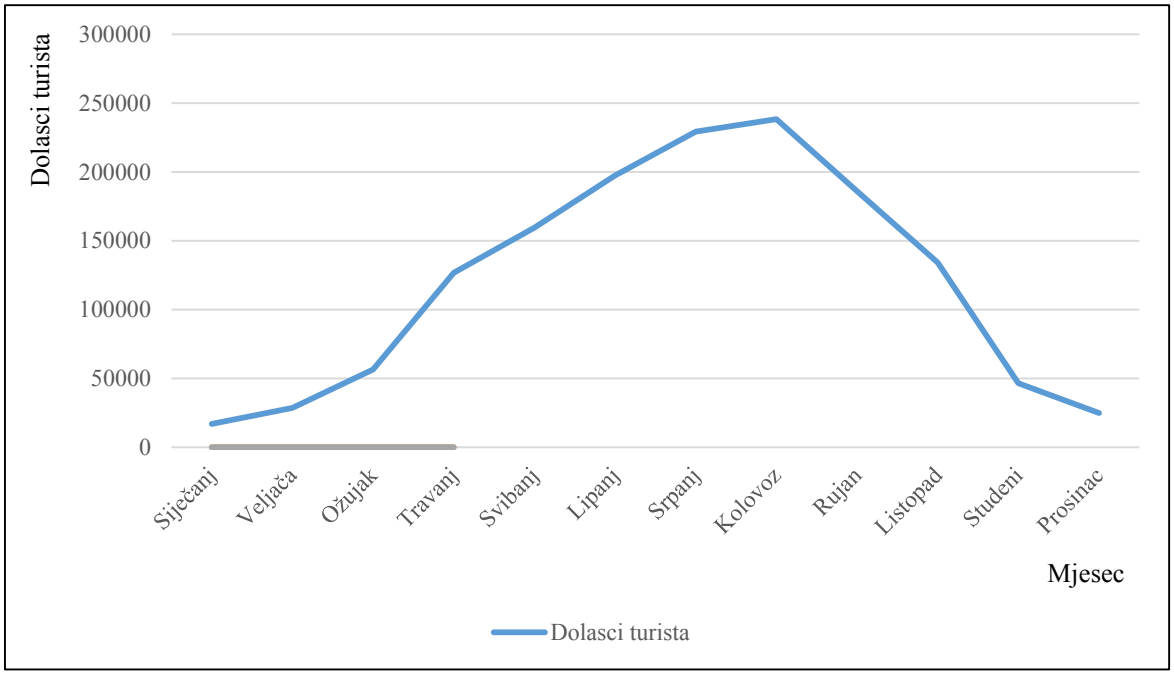

Sl. 13. Posjećenost Muzeja Sinjske alke u razdoblju od 2015. do 2020. godine

Izvor: Muzej Sinjske alke, 2021.

Dan Grada Dubrovnika odnosno Festa svetog Vlaha kao glavnog dubrovačkog zaštitnika obilježava se 3. veljače svake godine još od davne 972. godine. Uz crkvene svečanosti, kao glavni segment Feste svetog Vlaha, organiziran je i niz svjetovnih manifestacija čija je primarna uloga prezentacija narodnih nošnji i tradicionalnih običaja stanovništvu i turistima (TZ Grada Dubrovnika, n.d.: Festa svetog Vlaha – dan Grada Dubrovnika, 15. 01. 2021.).

Unatoč brojnijoj materijalnoj kulturnoj baštini, Grad Dubrovnik veliku pozornost u kontekstu prezentacije i promocije u turističkim komunikacijskim kanalima pridaje Festi svetog Vlaha kao ključnom nematerijalnom dobru tog područja. U korist tome svjedoče i podaci prikazani na slici 14.

Sl. 14. Dolasci stranih i domaćih turista u Grad Dubrovnik u 2019. godini

Izvor: TZ Grada Dubrovnika, 2021.

Grad Dubrovnik kao primarno kupališna destinacija Republike Hrvatske najveći broj dolazaka turista bilježi upravo u ljetnim mjesecima, točnije u kolovozu. Međutim, promatramo li tzv. „izvansezonske" mjesece (siječanj, veljača i prosinac), najveći je broj dolazaka turista ostvaren upravo u veljači, mjesecu u kojem se tradicionalno održava Festa svetog Vlaha. Prema podacima TZ Grada Dubrovnika u veljači 2019. godine Grad Dubrovnik posjetilo je ukupno 28 517 turista.

5. ZAŠTIĆENA NEMATERIJALNA KULTURNA DOBRA MEĐIMURJA

Međimurski se kraj ističe bogatstvom nematerijalne kulturne baštine u kontekstu govora, dijalekata i toponima, folklornog stvaralaštva te tradijskih umijeća i obrta (Slunjski, 2019). O bogatoj povijesti i tradiciji Međimurja, uslijed etnografske heterogenosti, najbolje svjedoče materijalna i duhovna dobra prenošena s koljena na koljeno (Bajuk, 2012). Na Popisu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara nalaze se sljedeća dobra iz Međimurja (Ministarstvo kulture, n.d.: *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske*, 08. 01. 2021.):

- *Međimurska popevka*
- *Umijeće vađenja zlata – zlatarenje u Međimurju*
- *Umijeće izrade tradicijske pokladne maske Pikač u Selnici*
- *Tradicijsko umijeće izrade čipke na području Svete Marije*
- *Kotoripska skupina govora*
- *Svetomarska mikrotoponimija*
- *Štrigovska skupina govora*
- *Nematerijalna kulturna baština Sjeverozapadne Hrvatske*

5.1. Međimurska popevka

Međimurska je popevka jedan od ključnih nositelja hrvatskog identiteta koji je prepoznat i cijenjen i izvan granica Republike Hrvatske. Međimurska se popevka sastoji od stihova koji se pjevaju na melodiju (vižu) i tako oblikuju pjesmu (pesem), a izvorno se pjevala *a cappela* (Bajuk 2012). Napjevi se shodno starosti stihova mogu grupirati u starije i novije. Stariji su napjevi vezani uz mitske tematike i pjevani su uz kolo u tzv. prirodnim ljestvicama, dok su noviji napjevi vezani uz stvarne događaje i ličnosti. Sukladno stilu i tematskim motivima, napjevi se dijele na epske i lirske pjesme. Najstariji pronađeni tekstualni zapisi međimurskih pjesama datiraju još iz 16. stoljeća (Ministarstvo kulture, n.d.: *Međimurska popevka*, 22. 01. 2021.). Međimurska popevka prakticira se i u suvremenom razdoblju u svim segmentima svakodnevnog života; usamljeno muziciranje, obiteljska i društvena događanja, radna i vjerska okupljanja što joj daje izraziti značaj. Brojna međimurska kulturna društva (sl. 15) do današnjih dana neumorno njeguju tradicijske napjeve koji su, zbog svoje starosti i značaja, neizostavan dio tradicionalne međimurske kulture. (UNESCO: *Međimurska popevka, a folksong from Međimurje*, 2018).

Sl. 15. Smotra Međimurske popevke

Izvor: Emedjimurje.net.hr, 2018: *Međimurska popevka,* https://emedjimurje.net.hr/vijesti/drustvo/3002137/medimurska-popevka-donosimo-popis-izabranih-sudionika-za-34-smotru/ (22. 01. 2021.)

5.2. Umijeće vađenja zlata – zlatarenje u Međimurju

Sukladno smještaju Međimurja između dviju rijeka (Mure i Drave), ne treba čuditi pojava zlatarenja već u 17. stoljeću na prostoru Donjeg Vidovca uz rijeku Dravu (Ministarstvo kulture, n.d.: *Umijeće vađenja zlata – zlatarenje u Međimurju*, 22. 01. 2021*.)*. Zlatarenje se kontinuirano nastavlja sve do međuratnog razdoblja kada doživljava svoj vrhunac, nakon čega polako izumire i ostaje zastupljeno samo na individualnoj razini. Mukotrpan rad, prijenos znanja s koljena na koljeno, nužnost izrade jedinstvenog oruđa (sl. 16), neisplativost i skupoća neki su od razloga propadanja zlatarenja na području Međimurja (Hranjec, 1991). Međutim, tradicija zlatarenja u suvremenom je razdoblju ključan faktor turističkog razvoja naselja Donji Vidovec. O njegovom očuvanju i promociji brine udruga „Vidovski zlatari" (Kovač, 2018).

Sl. 16. Zlatarenje na rijeci Dravi

Izvor: Podravske širine, 2016: *Zlatari,* https://podravske-sirine.com.hr/arhiva/4499 (22. 01. 2021.)

5.3. Umijeće izrade tradicijske pokladne maske pikač u Selnici

Umijeće izrade tradicijske pokladne maske pikač u ranijim je razdobljima bilo vezano uz prostor Gornjeg Međimurja. Shodno poljoprivrednoj orijentiranosti međimurskog kraja u prošlosti, ne treba čuditi zastupljenost izrade maski od slame koja se dobivala upravo od raži. U suvremenom je razdoblju izrada tradicijske pokladne maske pikač povezana s malim naseljem Selnica nedaleko granice sa Slovenijom. Tijelo je osobe koja nosi masku obavijeno užadima od slame, dok joj se na glavu stavlja slamnata košnica (sl. 17). Osoba u ruci drži granu od čička koja bode (po međimurskim „pika“) pa je tako i sama maska dobila naziv pikač (Ministarstvo kulture, n.d.: *Umijeće izrade tradicijske pokladne maske pikač u Selnici*, 22. 01. 2021.).

Sl. 17. Tradicijska maska Pikač

Izvor: Međimurske novine, 2018: *Selnički Pikači gostovali na dva fašjaka,* https://www.mnovine.hr/medimurje/drustvo/selnicki-pikaci-gostovali-dva-fasjaka/ (22. 01. 2021.)

5.4. Tradicijsko umijeće izrade čipke na području Svete Marije

Područje Svete Marije karakterizira izrada čipke na batiće, tzv. klepane čipke. Takvim se načinom izrađuje jednostavnija čipka pomoću malog broja batića (sl. 18). Čipkarstvo na području Svete Marije izdvaja se zbog izrade bez crtanog predloška te neprekinute niti, odnosno izrade u kontinuitetu zbog čega je čipkarstvo na ovom području i zaštićeno kao nematerijalna kulturna baština (Ministarstvo kulture, n.d.: *Tradicijsko umijeće izrade čipke na području Svete Marije*, 22. 01. 2021.). Svetomarsku čipku karakteriziraju geometrijski motivi te dvije varijante izrade: mala i velika tanka, a oduvijek se izrađivala zimi u kućnoj radinosti shodno nedostatku „vanjskih" poslova. (Kovač, 2018). Udrug „Svetomarska čipka" glavni je promotor svetomarske čipke u suvremenom razdoblju (Horvat Majzek, 2018). Čipkarstvo je na području malog naselja Svete Marije od izrazite turističke važnosti uslijed nedostatka prirodnih i drugih društvenih turističkih atrakcija.

Sl. 18. Svetomarska čipka

Izvor: Lag Mura-Drava, 2016: *Svetomarska čipka – zaštićeno nematerijalno kulturno dobro s oznakom izvornosti,* http://www.lag-muradrava.hr/svetomarska-cipka-zasticeno-nematerijalno-kulturno-dobro-s-oznakom-izvornosti/ (22. 01. 2021.)

5.5. Kotoripska skupina govora

Mjesni govor naselja Kotoribe, Donje Dubrave i Donjeg Vidovca čine kotoripsku skupinu govora, najistočnije govorno područje međimurskog dijalekta unutar granica Republike Hrvatske (Ministarstvo kulture, n.d.: *Kotoripska skupina govora*, 22. 01. 2021.). Ključna je zanimljivost kotoripske skupine govora zastupljenost hungarizama što je rezultat povijesnih gospodarsko-prometnih veza sa susjednom Mađarskom. Naime, 1860. godine Kotoriba je željezničkom prugom povezana s mađarskim mjestom Kerestur što je omogućilo očuvanje jezične razmjene sve do suvremenog razdoblja (Kovač, 2018). Spomenuti su govori još uvijek nedovoljno istraženi i nepoznati, stoga je pravovremena zaštita doprinjela njihovom očuvanju i otvorila mogućnosti temeljitijim istraživanjima (Ministarstvo kulture, n.d.: *Kotoripska skupina govora*, 22. 01. 2021.). Znanstvena će istraživanja uvelike doprinjeti turističkoj valorizaciji spomenutih nesvakidašnjih govora koji su nerijetko apstraktni i samim Međimurcima. Adekvatna bi prezentacija spomenute nematerijalne kulturne baštine ovog međimurskog trokuta (Kotoriba – Donja Dubrava – Donji Vidovec) mogla doprinjeti turističkom razvoju pomalo izoliranog dijela Donjeg Međimurja.

5.6. Svetomarska mikrotoponimija

Uz tradicijsko umijeće izrade čipke, na području Svete Marije izdvaja se još jedno zaštićeno nematerijalno kulturno dobro; Svetomarska mikrotoponimija koja svjedoči o prošlosti naselja Sveta Marija i Donji Mihaljevec. Brojna okolna mjesta i zaseoci i danas su poznati u narodu prema mikrotoponimima koje im je nadjenuo sami puk radi točnije lokalizacije i lakše orijentacije u prostoru (Ministarstvo kulture, n.d.: *Svetomarska mikrotoponimija*, 22. 01. 2021.). Takva se imena mjesta nazivaju ojkonimima jer su ih kreirali sami stanovnici i svakodnevno se njima služe (Kovač, 2018). Upravo nam ti mikrotoponimi, ukoliko se pravilno izučavaju, svjedoče o nekadašnjem izgledu donjomeđimurskog kraja i značenju pojedinih naselja za svakodnevni život. Na temelju spomenutih mikrotoponima možemo lako rekonstruirati kulturni pejzaž donjomeđimurskog kraja u prošlosti, uočiti određene klimatske promjene i takav „proizvod“ turistički valorizirati.

5.7. Štrigovska skupina govora

Mjesni govor naselja Štrigove, Banfija, Jalšovca, Grabrovnika, Železne Gore, Prekope, Robadja i Leskovca čine štrigovsku skupinu govora koja pripada gornjem međimurskom poddijalektu, dok mjesni govor Stanetinca i Svetog Urbana pripadaju stanetinečkoj skupini gornjomeđimurskih govora (Ministarstvo kulture, n.d.: *Štrigovska skupina govora*, 22. 01. 2021.). Spomenuta se skupina govora može pohvaliti s čak jedanaest samoglasnika, dok ih standardni hrvatski jezik poznaje samo pet (Muzej Međimurja Čakovec: *Štrigovska skupina govora*, 2015). Lokalno je stanovništvo glavni zaštitnik spomenutih skupina govora, međutim, depopulacija ovih krajeva, jak utjecaj susjednih slovenskih govora i sve traženijeg „gradskog“ govora u obrazovanju snažno utječu na slabljenje i sve manju upotrebu spomenutih skupina govora. Shodno tome, ključna je pravovremena zaštita uz poticaj stvaralaštva na zavičajnom izričaju u kontekstu izrade monografija, rječnika, audio i video snimaka te zavičajne nastave u područnim školama (Ministarstvo kulture, n.d.: *Štrigovska skupina govora*, 22. 01. 2021.).

5.8. Nematerijalna kulturna baština Sjeverozapadne Hrvatske

Osim spomenute zaštićene nematerijalne kulturne baštine Međimurja, ključno je spomenuti i nematerijalnu kulturnu baštinu sjeverozapadne Hrvatske koja ima velik značaj i u samom Međimurju:

- *Tradicijsko lončarstvo na području sjeverozapadne Hrvatske*
- *Umijeće izrade tradicijskih dječjih igračaka s područja sjeverozapadne Hrvatske*
- *Umijeće izrade i sviranja cimbala u Podravini, Međimurju i Hrvatskom zagorju*
- *Medičarski obrt s područja sjeverozapadne Hrvatske i Slavonije*
- *Umijeće izrade tradicijskih božićnih jaslica s područja sjeverozapadne Hrvatske*
- *Umijeće izrade tradicijskog božićnog nakita – kinč na području sjeverozapadne Hrvatske*
- *Umijeće izrade nakita – božićnog lustera na području sjeverozapadne Hrvatske*
- *Umijeće sviranja na tamburama farkašicama na području sjeverozapadne Hrvatske* (Muzej Međimurja Čakovec: *Nematerijalna baština Međimurja,* 2017).

Nematerijalna kulturna baština generacijski se prenosi i kao takva ima izrazito veliku ulogu u formiranju identiteta pojedine regije što u suvremenom razdoblju postaje jedan od ključnih motiva turističkih putovanja (upoznavanje kulture i identiteta pojedinog naroda). Upravo zbog generacijskog prijenosa, nematerijalnu je kulturnu baštinu teže zaštiti od propadanja i pada u zaborav. Ključnu ulogu u borbi za očuvanje i promociju nematerijalne kulturne baštine u cijeloj Hrvatskoj imaju lokalna kulturna i umjetnička društva (Slunjski, 2019). Kada je riječ o očuvanju i promociji nematerijalne kulturne baštine u Međimurju, uz lokalna kulturna i umjetnička društva, važnu ulogu imaju i manifestacije, prvenstveno proštenja u gradovima i selima diljem Međimurja. Njihova je primarna uloga crkvena, međutim, u suvremenom je razdoblju zastupljena promocija i demonstracija tradicijskih obrta, govora i dijalekata te folklornog stvaralaštva kao popratna atrakcija koja uvelike doprinosi turističkoj prezentaciji i valorizaciji nematerijalne kulturne baštine u turističkoj ponudi Međimurja.

6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA TURISTIČKIH KOMUNIKACIJSKIH KANALA

S obzirom da je jedan od ciljeva rada bila analiza prezentacije nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima, u ovom su poglavlju predstavljeni rezultati analize aktualnih brošura i internetskih stranica turističkih ureda koji djeluju na području Međimurja. Svrha analize bila je prikupiti informacije o zastupljenosti nematerijalne kulturne baštine Međimurja na fotografijama, naslovnicama i tekstovima brošura i internetskih stranica turističkih ureda koji djeluju na području Međimurja.

6.1. Rezultati analize brošura turističkih ureda Međimurja

Istraživanje je obuhvatilo sedam aktualnih brošura turističkih ureda Međimurja (osim TZ Štrigove koja uslijed nedostatka vlastite brošure koristi onu TZ Međimurske županije, uključene su dvije brošure TZ Prelog i po jedna brošura TZ Međimurske županije, TZ Nedelišće, TZ Čakovec, TZ Sveti Martin na Muri te TZ Mursko Središće) s ukupno 83 stranice i 188 fotografija. Analizirane fotografije u brošurama turističkih ureda Međimurja podijeljene su u sljedećih osam kategorija:

- materijalna baština
- smještajni kapaciteti
- manifestacije
- eno-gastronomija
- prirodna baština
- nematerijalna baština
- sport i rekreacija
- karte i prostorni planovi

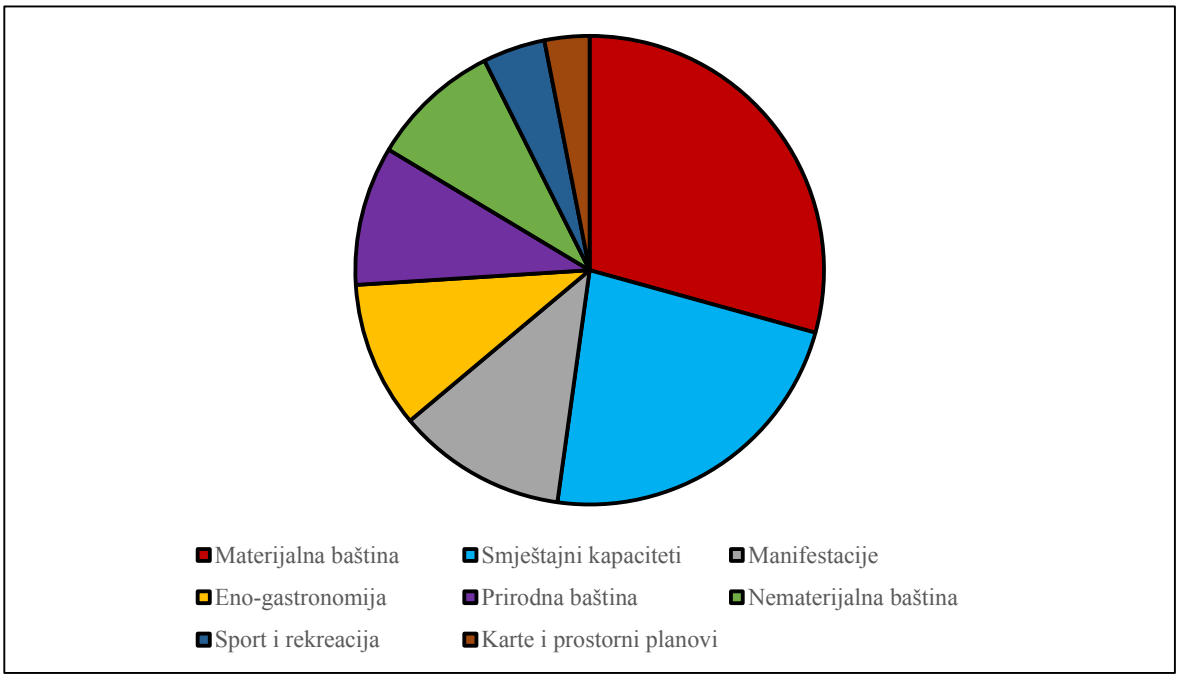
Rezultati analize fotografija u brošurama turističkih ureda Međimurske županije prikazani su u tablici 3.

Tab. 3. Broj fotografija u brošurama turističkih ureda Međimurske županije prema kategorijama

	Brošure turističkih ureda Međimurske županije							
Kategorije istraživanja	Sv. Martin na Muri	Nedelišće	Prelog	Čakovec	Međimurska županija	Mursko Središće	Štrigova	**Ukupno**
Materijalna baština	6	13	18	8	0	10	/	55
Smještajni kapaciteti	41	0	0	1	1	0	/	43
Manifestacije	0	9	1	7	5	0	/	22
Eno-gastronomija	12	5	0	0	2	0	/	19
Prirodna baština	4	8	0	0	5	1	/	18
Nematerijalna baština	5	10	0	0	1	1	/	17
Sport i rekreacija	0	6	0	0	2	0	/	8
Karte i prostorni planovi	0	2	1	2	0	1	/	6
Ukupno	68	53	20	18	16	13	/	**188**

Izvor: prema brošurama turističkih ureda Međimurske županije (01. 03. – 10. 03. 2021.)

Prema apsolutnim vrijednostima, najveći broj fotografija u brošurama turističkih ureda Međimurja prikazuje materijalnu kulturnu baštinu što je rezultat prezentiranja velikog broja sakralnih objekata koji u mnogim manjim turističkim destinacijama u Međimurju čine okosnicu turističke ponude. Slijedi kategorija smještajnih kapaciteta čija je prezentacija, uz kategoriju enogastronomije (tradicionalno kulinarstvo i autohtoni proizvodi), ključna u promociji kvalitete turističke destinacije. Kategorija manifestacija najzastupljenija je prvenstveno u vodećim turističkim destinacijama Međimurja poput Grada Čakovca gdje ista čini okosnicu turističke ponude (Porcijunkulovo, Ljeto u gradu Zrinskih, Jesen u gradu Zrinskih, Zrinski art festival i dr.). Izrazito slaba zastupljenost prirodne baštine, nematerijalne kulturne baštine te sporta i rekreacije daje naslutiti kako su spomenute kategorije samo popratni sadržaji glavnim turističkim atrakcijama Međimurja; manifestacijama i materijalnoj kulturnoj baštini, dok je prezentacija smještajnih kapaciteta nužan preduvjet za turističku valorizaciju dviju spomenutih kategorije. Postotni udio zastupljenosti kategorija istraživanja na fotografijama u brošurama turističkih ureda Međimurske županije prema broju fotografija prikazan je na slici 19.

Sl. 19. Postotni udio zastupljenosti kategorija istraživanja na fotografijama u brošurama turističkih ureda Međimurske županije prema broju fotografija

Izvor: prema brošurama turističkih ureda Međimurske županije (01. 03.-10. 03. 2021.)

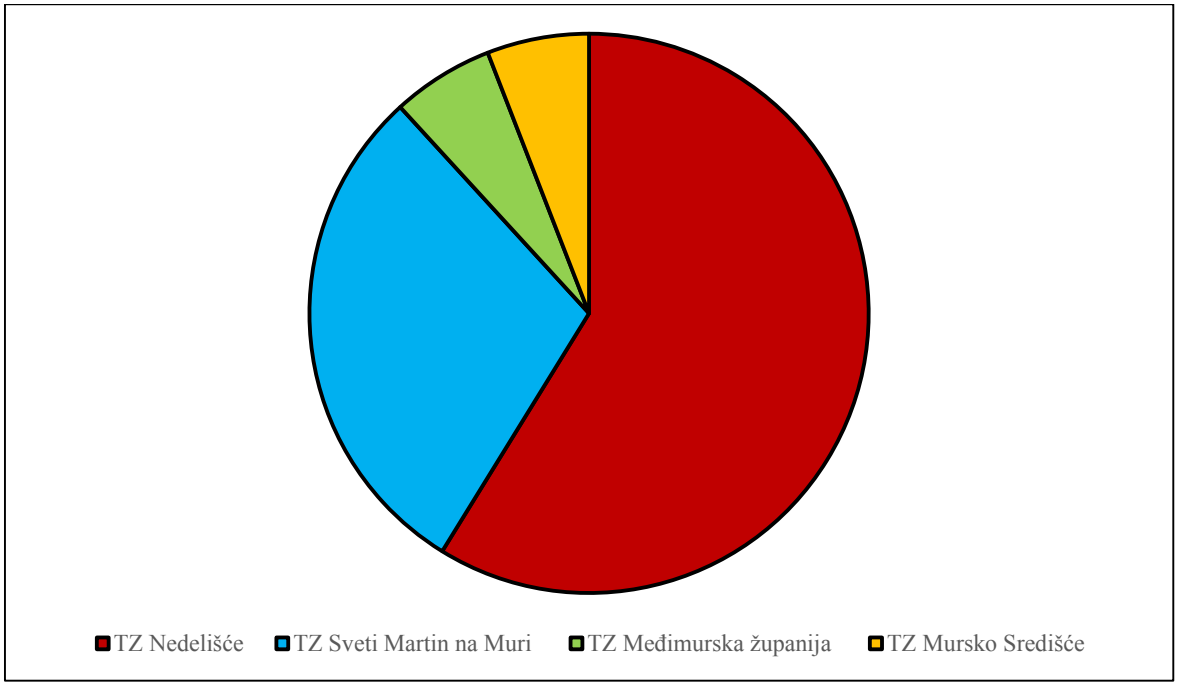
Kada je riječ o prezentaciji nematerijalne kulturne baštine u brošurama turističkih ureda Međimurske županije, ista je zastupljena sa 17 fotografija od ukupno njih 188 što čini postotni udio od 9 %. Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine u brošurama prema turističkim uredima Međimurske županije prikazan je u tablici 4.

Tab. 4. Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine u brošurama prema turističkim uredima Međimurske županije

Brošure turističkih ureda Međimurske županije	***Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine***
Nedelišće	10
Sveti Martin na Muri	5
Međimurska županija	1
Mursko Središće	1
Čakovec	0
Prelog	0
Štrigova	/
Ukupno	**17**

Izvor: prema brošurama turističkih ureda Međimurske županije (01. 03.-10. 03. 2021.)

Najvećim je brojem fotografija nematerijalna kulturna baština prikazana u brošuri turističkog ureda Nedelišće što je posljedica dugogodišnjeg održavanja smotre Međimurske popevke na Međimurskom Sajmu Poduzetništva u Nedelišću, ali i tradicije pletenja cekera koju njeguje društvo „Nedelski cekeri". Slijedi brošura turističkog ureda Sveti Martin na Muri u kojoj su prezentirane brojne tradicionalne djelatnosti uz rijeku Muru. Slaba zastupljenost nematerijalne kulturne baštine u brošuri turističkog ureda Međimurske županije prvenstveno je rezultat mnogobrojnosti atrakcija iz cijelog Međimurja koje brošura nastoji prezentirati u ograničenom broju stranica, dok je slaba zastupljenost u brošurama turističkih ureda Murskog Središća, Čakovca i Preloga rezultat dominacije manifestacija i materijalne kulturne baštine koje čini okosnicu turističke ponude spomenutih turističkih destinacija. Postotni udio fotografija nematerijalne kulturne baštine u brošurama prema turističkim uredima Međimurske županije prikazan je na slici 20.

Sl. 20. Postotni udio zastupljenosti nematerijalne kulturne baštine na fotografijama u brošurama prema turističkim uredima Međimurske županije

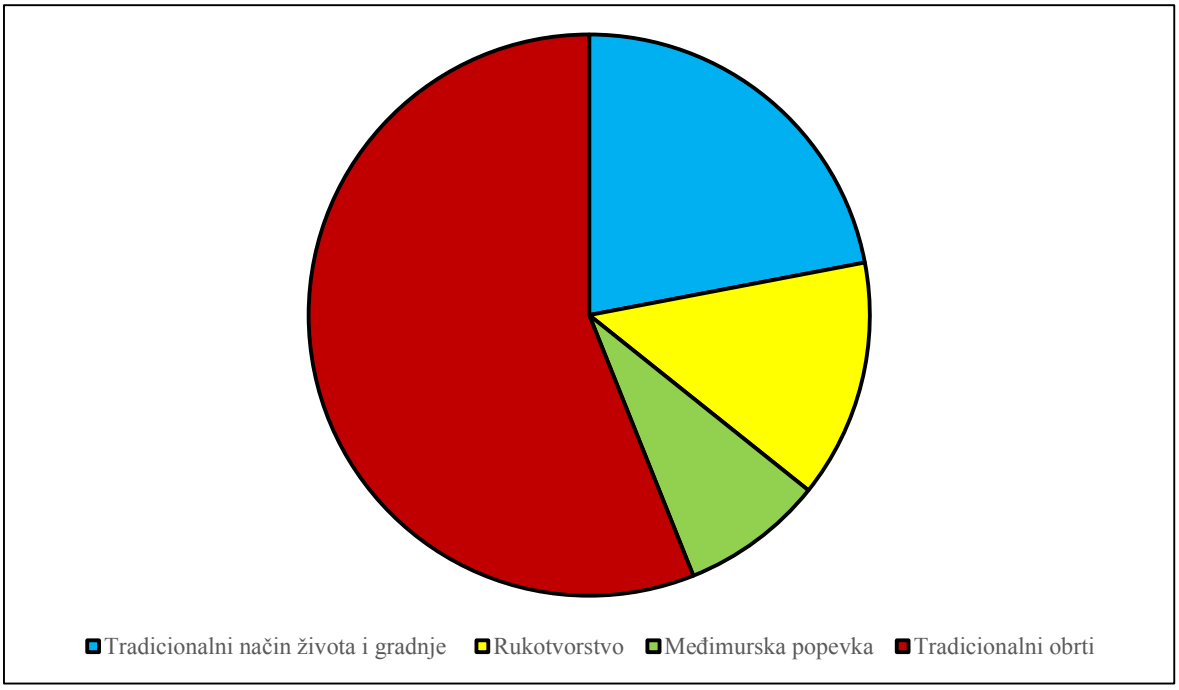
Izvor: prema brošurama turističkih ureda Međimurske županije (01. 03.-10. 03. 2021.)

Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine u brošurama turističkih ureda Međimurske županije s obzirom na kategorije prikazan je u tablici 5, dok je njihov postotni udio prikazan na slici 21.

Tab. 5. Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine u brošurama turističkih ureda Međimurske županije s obzirom na kategorije

Kategorije nematerijalne kulturne baštine	***Broj fotografija***
Tradicionalni način života i gradnje	8
Rukotvorstvo	5
Međimurska popevka	3
Tradicionalni obrti	1
Ukupno	**17**

Izvor: prema brošurama turističkih ureda Međimurske županije (01. 03.-10. 03. 2021.)

Sl. 21. Postotni udio zastupljenosti kategorija nematerijalne kulturne baštine na fotografijama u brošurama turističkih ureda Međimurske županije

Izvor: prema brošurama turističkih ureda Međimurske županije (01. 03.-10. 03. 2021.)

Najveći broj fotografija u brošurama turističkih ureda Međimurske županije prikazuje tradicionalne obrte, tradicionalni način života i gradnje te rukotvorstvo što je rezultat specifične tradicionalne gradnje i izgleda kuća u Međimurju te velikog broja različitih tradicionalnih djelatnosti i rukotvorina koje se nastoje prezentirati turistima velikim brojem fotografija. S druge strane, relativno mali postotak zastupljenosti Međimurske popevke na fotografijama u brošurama rezultat je mogućnosti prikaza Međimurske popevke putem jedinstvene fotografije kulturno-umjetničkog društva u ograničenim mogućnostima koje nude brošure.

Naslovnice brošura turističkih ureda Čakovec, Sveti Martin na Muri i Prelog prikazuju materijalnu kulturnu baštinu što potvrđuje tezu o materijalnoj kulturnoj baštini kao okosnici turističke ponude većine turističkih destinacija u Međimurju. Naslovnica brošure turističkog ureda Međimurske županije prikazuje prirodnu baštinu koja generalno predstavlja Međimurje kao brežuljkasto-nizinski kraj između Mure i Drave, dok naslovnica turističkog ureda Nedelišće jedina prikazuje nematerijalnu kulturnu baštinu (sl. 22), točnije tradicionalni obrt pletenja karakterističan upravo za Nedelišće. Brošure turističkih ureda Mursko Središće i Prelog nemaju strukturirane naslovnice.

Sl. 22. Naslovnica brošure turističkog ureda Nedelišće

Izvor: TZ Nedelišće, 2021.

Sukladno rezultatima analize fotografija i naslovnica, nematerijalna kulturna baština Međimurja slabo je zastupljena i u tekstovima unutar samih brošura, u svega njih pet. Dva teksta zastupljena su u brošuri turističkog ureda Nedelišće i govore o tradicionalnim obrtima te u brošuri turističkog ureda Sveti Martin na Muri koji govore o tradicionalnom načinu života i gradnje, dok se jedan tekst nalazi u brošuri turističkog ureda Međimurske županije i govori o Međimurskoj popevki. Što se tiče kategorija zastupljenih u tekstovima, potvrđuje se teza o važnosti prezentacije tradicionalnog načina života i gradnje, obrta te rukotvorstva.

6.2. Rezultati analize internetskih stranica turističkih ureda Međimurja

Tehnološko-komunikacijska revolucija omogućila je razvoj modernih medija, prvenstveno interneta, koji dubinski restrukturiraju prezentaciju turističkih destinacija. Tradicionalni prezentacijski oblici poput brošura i razglednica, zbog svoje nefleksibilnosti, posljednjih godina uvelike zaostaju za suvremenim multimedijalnim prezentacijskim oblicima (Slunjski, 2019). Ključne razlike tradicionalnih i modernih prezentacijskih oblika turističkih destinacija prikazani su u tablici 6.

Tab. 6. Razlike tradicionalnih i modernih prezentacijskih oblika turističkih destinacija

Tradicionalni prezentacijski oblici	***Moderni prezentacijski oblici***
- nefleksibilnost u ažuriranju informacija i dodavanju fotografija	- fleksibilnost u ažuriranju informacija i dodavanju fotografija
- ograničen prostor potreban za prezentaciju turističkih destinacija	- neograničen prostor potreban za prezentaciju turističkih destinacija
- prostorna nefleksibilnost (nužan osobni dolazak i preuzimanje)	- prostorna fleksibilnost (virtualno istraživanje)
- tiskarski troškovi	- neovisnost o financijskim sredstvima

Izvor: prema Slunjski, 2019.

Unatoč brojnim prednostima multimedijalnih prezentacijskih oblika, kao ključni nedostaci ističu se „... *što internetske stranice zahtjevaju kompatibilne internetske preglednike, ovise u potpunosti o dostupnosti poslužitelja na kojem se nalazi internetska stranica te što brzina rada internetske stranice ovisi o brzini mrežne povezanosti s poslužiteljem. Važni su nedostaci i upitna vjerodostojnost i relevantnost prezentiranih podataka te mogućnost prestanka rada određene stranice.*" (Slunjski, 2019, 171). Sukladno spomenutim problemima modernih prezentacijskih oblika turističke destinacije, od izrazite je važnosti održavati, kao alternative, tradicionalne prezentacijske oblike.

U razdoblju od 01. do 10. ožujka 2021. godine provedena je analiza fotografija zastupljenih na internetskim stranicama sedam turističkih ureda Međimurske županije (TZ Međimurske županije, Čakovca, Preloga, Murskog Središća, Svetog Martina na Muri, Nedelišća i Štrigove) s ciljem analize zastupljenosti nematerijalne kulturne baštine Međimurja na fotografijama internetskih stranica spomenutih ureda. Analizirane fotografije podijeljene su u sljedećih osam kategorija:

- manifestacije
- smještajni kapaciteti
- eno-gastronomija
- materijalna baština
- nematerijalna baština
- prirodna baština
- zabavni sadržaji (kafići, disco klubovi i dr.)
- sport i rekreacija

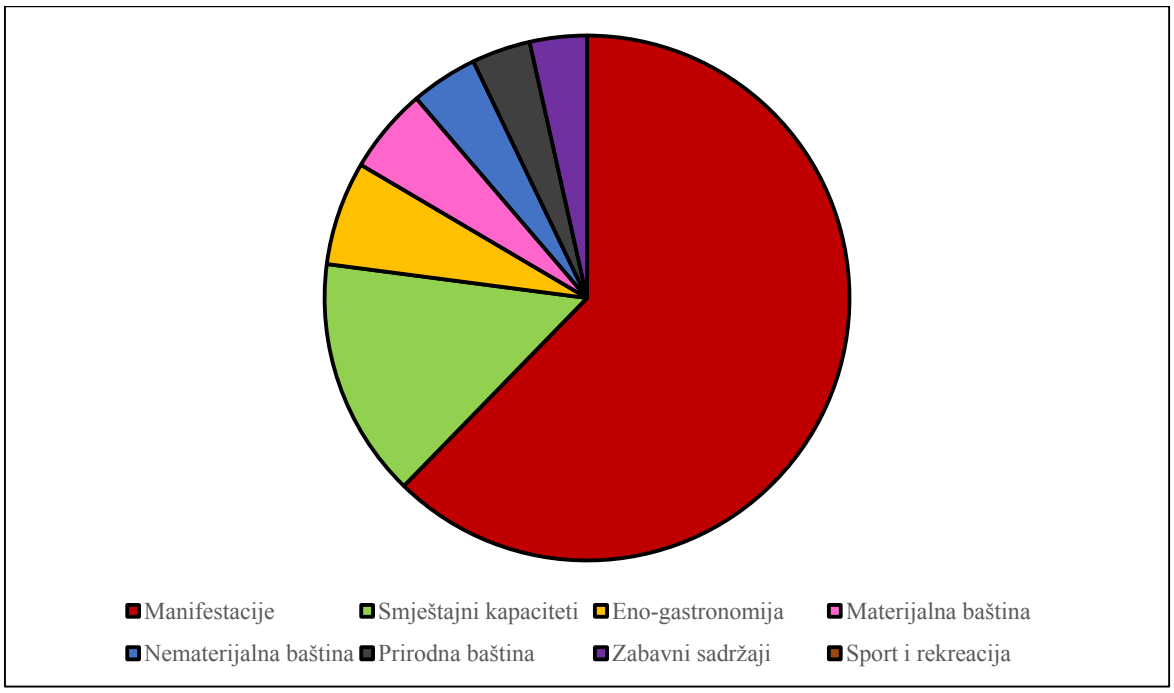
Kako bi analiza bila što opsežnija i vjerodostojnija obuhvaćene su i fotografije zastupljene u člancima na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije. Analizirane su ukupno 4 973 fotografije, a njihova je raspodjela s obzirom na spomenute kategorije i internetske stranice turističkih ureda prikazana u tablici 7.

Tab. 7. Broj fotografija na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije prema kategorijama

	Internetske stranice turističkih ureda Međimurske županije							
Kategorije istraživanja	Nedelišće	Sv. Martin na Muri	Međimurska županija	Štrigova	Prelog	Mursko Središće	Čakovec	**Ukupno**
Manifestacije	1 246	657	67	454	160	149	158	2 891
Smještajni kapaciteti	30	7	525	92	29	3	0	686
Eno-gastronomija	33	18	5	144	90	4	3	297
Materijalna baština	78	39	44	9	30	13	33	246
Nematerijalna baština	99	58	22	0	13	0	1	193
Prirodna baština	37	67	35	6	10	5	10	170
Zabavni sadržaji	33	0	60	50	0	17	0	160
Sport i rekreacija	30	12	57	1	29	21	0	150
Ukupno	1 586	858	815	756	361	212	205	**4 793**

Izvor: prema internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije (01. 03. – 10. 03. 2021.)

Prema apsolutnim vrijednostima, na analiziranim fotografijama na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije najzastupljenije su manifestacije što se razlikuje od rezultata analize fotografija u brošurama. Utvrđene razlike u zastupljenosti kategorija na fotografijama na internetskim stranicama prvenstveno su rezultat fleksibilnosti modernih oblika prezentacije (mogućnosti dodavanja velikog broja fotografija nakon održanih manifestacija, restauriranih objekata i dr., što u slučaju brošura nije moguće). Upravo iz tog razloga rezultati analize fotografija na internetskim stranicama mogu se razlikovati iz dana u dan, u ovisnosti od provedenih ažuriranja. Unatoč spomenutim promjenama i u ovom je istraživanju potvrđena važnost kategorija manifestacija, smještajnih objekata, enogastronomije i materijalne kulturne baštine, dok su kategorije nematerijalne kulturne baštine, prirodne baštine, zabavnih sadržaja i sporta i rekreacije i dalje samo popratni sadržaji. Postotni udio fotografija nematerijalne kulturne baštine na fotografijama na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije prikazan je na slici 23.

Sl. 23. Postotni udio zastupljenosti kategorija istraživanja na fotografijama na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije

Izvor: prema internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije (01. 03.-10. 03. 2021.)

Kada je riječ o prezentaciji nematerijalne kulturne baštine na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije, ista je zastupljena sa 193 fotografije od ukupno njih 4 973 što čini postotni udio od svega 4 %. Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine na

internetskim stranicama prema turističkim uredima Međimurske županije prikazan je u tablici 8.

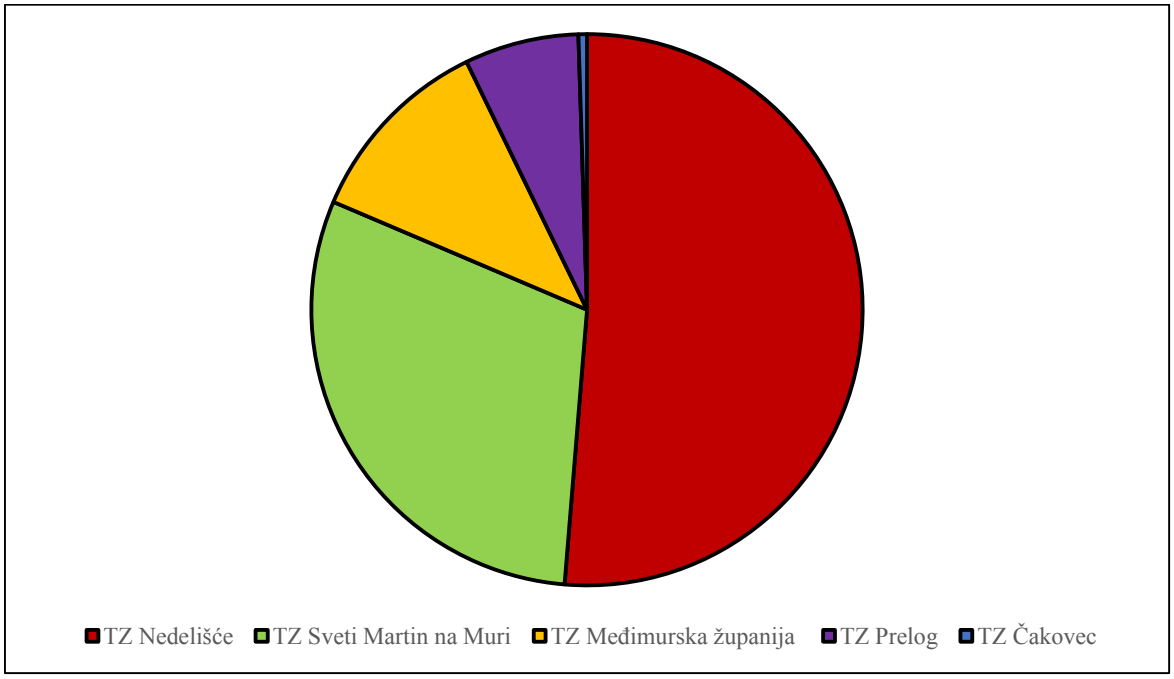
Tab. 8. Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine na internetskim stranicama prema turističkim uredima Međimurske županije

Internetske stranice turističkih ureda Međimurske županije	***Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine***
Nedelišće	99
Sveti Martin na Muri	58
Međimurska županija	22
Prelog	13
Čakovec	1
Štrigova	0
Mursko Središće	0
Ukupno	**193**

Izvor: prema internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije (01. 03.-10. 03. 2021.)

Najvećim je brojem fotografija nematerijalna kulturna baština Međimurja prezentirana na internetskim stranicama turističkog ureda Nedelišća uslijed održavanja smotre Međimurske popevke i njegovanja tradicije pletenja cekera. Slijede internetske stranice turističkog ureda Sveti Martin na Muri što je rezultat djelovanja Ekomuzeja „Mura" koji u velikoj mjeri promovira tradicionalni način života i gradnje te tradicionalne djelatnosti uz rijeku Muru. Internetske stranice turističkog ureda Međimurske županije nastoje prezentirati sva nematerijalna kulturna dobra Međimurja, dok internetske stranice turističkih ureda Prelog, Čakovec, Štrigova i Mursko Središće potvrđuju tezu o usmjerenosti na manifestacije i materijalnu kulturnu baštinu (sakralni objekti u Štrigovi, Stari grad Čakovec i dr.). Specifičnost prezentacije štrigovske skupine govora kao najvažnijeg nematerijalnog kulturnog dobra Štrigove rezultat je njezine slabe prezentacije u turističkim komunikacijskim kanalima. Postotni udio zastupljenosti nematerijalne kulturne baštine na fotografijama na internetskim stranicama prema turističkim uredima Međimurske županije prikazana je na slici 24, dok je zastupljenost nematerijalne kulturne baštine na fotografijama

na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije prema kategorijama prikazana u tablici 9.

Sl. 24. Postotni udio zastupljenosti nematerijalne kulturne baštine na fotografijama na internetskim stranicama prema turističkim uredima Međimurske županije

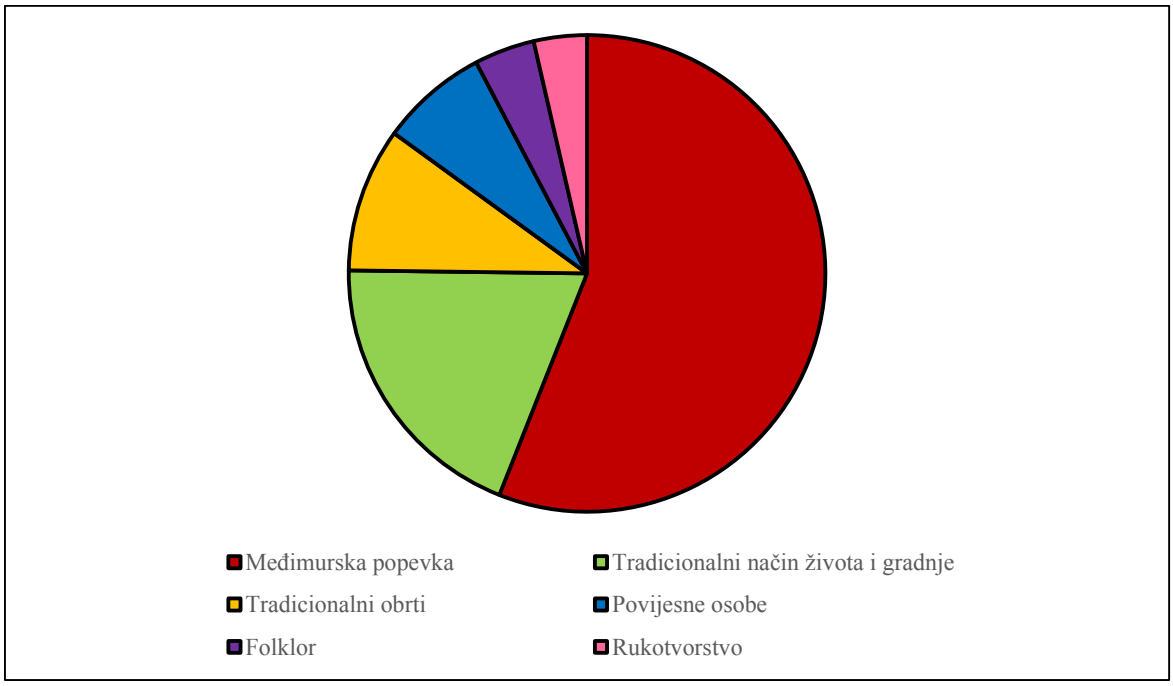
Izvor: prema internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije (01. 03.-10. 03. 2021.)

Tab. 9. Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije prema kategorijama

Kategorije nematerijalne kulturne baštine	***Broj fotografija***
Međimurska popevka	108
Tradicionalni način života i gradnje	37
Tradicionalni obrti	19
Povijesne osobe	14
Folklor	8
Rukotvorstvo	7
Ukupno	**193**

Izvor: prema internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije (01. 03.-10. 03. 2021.)

Značajan udio Međimurske popevke u prezentaciji nematerijalne kulturne baštine Međimurja ne čudi s obzirom da je ista jedino nematerijalno kulturno dobro Međimurja uvršteno na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Shodno tome, ista postaje glavni segment prezentacije i valorizacije nematerijalne kulturne baštine u kontekstu manifestacija (priredbe, festivali, večeri i dr.), naročito kada se uzmu u obzir mogućnosti koje nude internetske stranice; fleksibilnost (mogućnost ažuriranja), neograničeni broj fotografija sa smotri i festivala i dr. Velik broj fotografija tradicionalnog načina života i gradnje i tradicionalnih obrta rezultat je nastojanja da se turistima prezentiraju sve specifičnosti međimurske tradicije. Postotni udio zastupljenosti kategorija nematerijalne kulturne baštine na fotografijama na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije prikazan je na slici 25.

Sl. 25. Postotni udio zastupljenosti kategorija nematerijalne kulturne baštine na fotografijama na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije

Izvor: internetske stranice turističkih ureda Međimurske županije (01. 03.-10. 03. 2021.)

Rezultati analize brošura i internetskih stranica ukazuju na velik značaj prezentacije manifestacija diljem Međimurja koje čine okosnicu turističke ponude velikog broja međimurskih destinacija. Smještajni su objekti prikazani velikim brojem fotografija kako bi zornije dočarali ponudu i kvalitetu takvih objekata koje prati eno-gastronomija kao nezaobilazni i vrlo značajni čimbenik međimurske turističke ponude. Materijalna je kulturna baština prikazana kao neodvojivi dio turističke destinacije, dok ostale kategorije značajno zaostaju u prezentaciji turističkih ureda čime se stječe dojam da su one samo popratni sadržaji ranije navedenim kategorijama.

Ovakvi su rezultati odraz dugogodišnje zapostavljenosti kulturnog turizma Međimurja u odnosu na ostale selektivne oblike turizma (Slunjski, 2018). U novije vrijeme dolazi do pomaka u kontekstu turističke valorizacije materijalne kulturne baštine (pokretne i nepokretne), međutim, nematerijalna kulturna baština i dalje ostaje popratni sadržaj istoj o čemu svjedoči i prezentacija iste u turističkim komunikacijskim kanalima.

7. STAVOVI VODITELJA MEĐIMURSKIH TURISTIČKIH UREDA O PREZENTACIJI NEMATERIJALNE KULTURNE BAŠTINE MEĐIMURJA

Provedeni su intervjui s voditeljima turističkih ureda koji djeluju na području Međimurja; TZ Međimurske županije te pet turističkih ureda gradova i općina (Čakovec, Prelog, Nedelišće, Štrigova i Sveti Martin na Muri).

Intervjuirani voditelji turističkih ureda kao glavne razloge zapostavljenosti nematerijalne kulturne baštine u prezentaciji putem brošura i internetskih stranica navode:

- „*nedostatak arhiviranih podataka čime se stječe dojam zapostavljenosti*
- *neopohodnost usmene predaje, prezentacije i osobnog doživljaja*
- *specifičnost prezentacije nematerijalne kulturne baštine (primjer štrigovski govor)*
- *učestale rekonstrukcije internetskih stranica turističkih ureda*
- *nedostatak jedinstvenog centra za prezentaciju sveukupne nematerijalne kulturne baštine Međimurja*
- *nedovoljno razvijena prepoznatljivost potencijala nematerijalne kulturne baštine*
- *nedovoljno razvijena svijest o potrebi očuvanja i zaštite nematerijalne kulturne baštine*
- *nedostatak sluha lokalnih jedinica*
- *manjak stručnih službi/ureda za nematerijalnu kulturnu baštinu*
- *nepostojanje predvodnika nematerijalne kulturne baštine*
- *neprepoznatljivost nematerijalne kulturne baštine kao važnog turističkog proizvoda Međimurja – troškovi bez povrata uloženog*“

Intervjuirani voditelji turističkih ureda kao najvažnije nematerijalno kulturno dobro Međimurja ističu *Međimursku popevku*, a uz nju navode i sljedeća nematerijalna kulturna dobra visokog potencijala turističke valorizacije:

- „*zlatarenje*
- *umijeće izrade cekera*
- *tradicionalne djelatnosti obavljane uz rijeku Muru*
- *svetomarska čipka*
- *sviranje cimbala*
- *fašnički običaji*
- *umijeće izrade tradicionalnih pokladnih maski*
- *medičarski obrt*
- *folklor*

- *tradicionalni način života u Međimurju*
- *fljojsari*“

Kazivači navode kako je „*mogućnost objedinjavanja i predstavljanja Međimurja kroz narodne nošnje, običaje, povijesne događaje i osobe o kojima govore pjesme*” ključna prednost Međimurske popevke kao potencijalno najvrijednijeg nematerijalnog kulturnog dobra Međimurja.

Na kraju intervjua voditelji turističkih ureda zamoljeni su predstaviti svoje prijedloge za poboljšanje i uspješniju prezentaciju nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima. Ovo su njihovi najčešći prijedlozi:

- „*organizacija kulturno-zabavnih manifestacija temeljenih na starim zanatima i običajima*
- *snimanje dokumentarnih filmova*
- *provođenje radionica za približavanje međimurskih starih zanata mlađim generacijama*
- *3D postavi*
- *suradnja udruga i turističkih ureda – zajedničke marketinške aktivnosti*
- *prezentacija putem društvenih mreža (radionice, videi i prezentacije)*
- *ujedinjenje nematerijalne kulturne baštine kroz inovacijske ekomuzeje*
- *definirati glavni proizvod nematerijalne kulturne baštine Međimurja s kojim će se izaći na tržište – ostale priključiti glavnom proizvodu*“

Svi su kazivači istaknuli potrebu suradnje i poboljšanja prezentacije nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima u svrhu njene bolje turističke valorizacije.

8. RASPRAVA

Analizom promotivnih materijala ispitano je trenutno stanje prezentacije nematerijalne kulturne baštine Međimurja u brošurama i internetskim stranicama kao „ključnim predstavnicima" tradicionalnih i modernih prezentacijskih oblika, dok su intervjuom utvrđeni stavovi voditelja turističkih ureda koji djeluju na području Međimurja o spomenutoj temi.

Prema fotografijama u brošurama turističkih ureda u prezentaciji najzastupljenije su kategorije materijalne kulturne baštine, smještajnih kapaciteta i manifestacija čineći zajedno 63,9 % analiziranih fotografija. Spomenuti rezultati dovode do zaključka kako materijalna kulturna baština i manifestacije predstavljaju okosnicu međimurskog turizma, dok je kvalitetna prezentacija smještajnih kapaciteta nužan preduvjet za uspješnu turističku valorizaciju dvije spomenute kategorije. Međutim, dominacija materijalne kulturne baštine u fotografijama u brošurama turističkih ureda rezultat je prezentacije velikog broja sakralnih objekata u nedostatku drugih turističkih atrakcija u općinama poput Štrigove te relativno malog broja fotografija zastupljenih u brošurama gradova Čakovca, Murskog Središća i Preloga gdje manifestacije čine okosnicu turističke ponude, a poprilično su zastarjele. Nematerijalna je kulturna baština zastupljena sa svega 9 % što je u skladu s navodima literature o mladosti segmenta nematerijalne kulturne baštine u kulturnom turizmu svijeta (npr. Rabotić, 2013). Analiza fotografija nematerijalne kulturne baštine u brošurama turističkih ureda ukazala je na važnost tradicionalnog načina života i gradnje kao ključnog segmenta nematerijalne kulturne baštine Međimurja.

Prema fotografijama na internetskim stranicama turističkih ureda u prezentaciji najzastupljenije su kategorije manifestacija, enogastronomije i smještajnih kapaciteta čineći zajedno čak 80,8 % analiziranih fotografija. Spomenuti rezultati potvrđuju tezu o manifestacijama kao okosnici međimurskog turizma uz nezaobilazne smještajne kapacitete i eno-gastronomiju. Udio fotografija manifestacija u ukupnom broju čini čak 60,3 % što potvrđuje navode u literaturi o fleksibilnosti u ažuriranju informacija i fotografija u modernim prezentacijskim oblicima (npr. Slunjski, 2019). Analiza fotografija na internetskim stranicama turističkih ureda ukazala je na iznimnu važnost Međimurske popevke u suvremenom razdoblju uslijed njenog uvrštavanja na UNESCO-ov Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva 2018. godine koja čini čak 56 % analiziranih fotografija nematerijalne kulturne baštine na internetskim stranicama turističkih ureda.

Intervju s voditeljima donio je stručno viđenje rezultata analize prezentacije nematerijalne kulturne baštine u brošurama i internetskim stranicama turističkih ureda Međimurja. Kako su za intervjua u prvom redu naglašavali nedostatak jedinstvenog centra nematerijalne kulturne baštine Međimurja, njihovi su prijedlozi za poboljšanje prezentacije nematerijalne kulturne baštine prvenstveno bili usmjereni ka suradnji turističkih ureda u prezentaciji te ujedinjenju nematerijalne kulturne baštine kroz ekomuzeje. Uz to istaknuli su i potrebu modernizacije turističkih prezentacijskih oblika prvenstveno putem društvenih mreža. Ostali njihovi prijedlozi bili su usmjereni na aktivnosti koje bi potaknule interes mlađih turista po pitanju nematerijalne kulturne baštine (radionice, videi, 3D postavi, prezentacije i dr.).

Prema turističkoj strategiji Međimurske županije koja je produljena do 2021. godine, turizam uz poljoprivredu, industriju i poduzetništvo čini snažnu kariku u lancu gospodarskog razvoja Međimurja. Turistički su proizvodi podijeljeni u tri velike kategorije koje formiraju turistički proizvodni portfelj; proizvodi odmora (sport i rekreacija, zdravstveni turizam, enogastronomija i kulturni turizam), proizvodi poslovnog turizma (poslovni turizam i sportske pripreme) te posebni proizvodi (edukativno-zabavni parkovi i tranzit) (Boranić Živoder i dr., 2016). Kulturni je turizam u strategiji označen kao važan segment turističke ponude Međimurja u kojem veliku ulogu igra i nematerijalna kulturna baština na što ukazuju i ostvareni projekti u proteklih godinu dana; revitalizacija Starog grada Zrinskih i otvaranje Ekomuzeja „Međimurje malo”.

9. ZAKLJUČAK

Nematerijalna je kulturna baština važna sastavnica kulturnog turizma koji se posljednjih desetljeća intenzivirao u turističkoj ponudi Republike Hrvatske. Odraz je identiteta pojedine nacije i kao takva ima društveno, kulturno, političko, ali i ekonomsko značenje te može postati ključan generator gospodarskog razvoja određenog prostora. Adekvatnom zaštitom u kontekstu održivosti te promocijom i prezentacijom, nematerijalna kulturna baština može postati okosnica turističke ponude svake turističke destinacije, osobito onih manjih u kojima nedostaje drugih turističkih atrakcija ili onih koje su orijentirane na masovne oblike turizma samo u određenom dijelu godine. Sinjska alka u Sinju te Festa svetog Vlaha u veljači u Dubrovniku primjeri su dobre prakse turističke promocije i prezentacije koji itekako ukazuju na mogućnost profitabilnosti nematerijalne kulturne baštine, pogotovo one s popisa UNESCO-ove zaštićene baštine.

Na početku rada postavljene su tri hipoteze koje su kroz istraživanje potvrđene. Hipoteza 1 („Nematerijalna kulturna baština Međimurja slabo je zastupljena u turističkim komunikacijskim kanalima.") je potvrđena, jer je analizom fotografija u brošurama turističkih ureda i na internetskim stranicama zabilježena dominacija materijalne kulturne baštine, smještajnih objekata i manifestacija, dok je nematerijalna kulturna baština uvijek negdje na začelju. Hipoteza 2 („Međimurska popevka najzastupljenije je nematerijalno kulturno dobro Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima.") je djelomično potvrđena s obzirom da je zabilježena njena dominacija na fotografijama na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurja, dok u brošurama dominiraju fotografije tradicionalnog načina života i gradnje. Hipoteza 3 („U promotivnim materijalima dominiraju manifestacije i materijalna kulturna baština Međimurja.") također je potvrđena s obzirom da su manifestacije i materijalna kulturna baština, uz smještajne kapacitete, u apsolutnom broju i postotnom udjelu fotografija dvije najzastupljenije kategorije.

Međimurje, shodno bogatoj tradiciji i povijesnoj baštini ima dobre predispozicije za turističku valorizaciju nematerijalne kulturne baštine. Međutim, uslijed slabe zastupljenosti u promotivnim materijalima ista je u usporedbi s manifestacijama i materijalnom kulturnom baštinom zapostavljena i isključivo služi kao popratni sadržaj ostalim turističkim atrakcijama. U budućnosti bi trebalo osmisliti suvremenije načine prezentiranja (primjerice multimedijalnih karata, riječnika i dr.) specifične nematerijalne kulturne baštine Međimurja poput štrigovske i kotoripske skupine govora koje bi mogle postati ključ turističkog razvoja manjih destinacija kao što Štrigova i Kotoriba. Osnivanjem lokalnih stručnih službi/ureda za nematerijalnu kulturnu baštinu i podizanjem svijesti lokalnog stanovništva te lokalnih

jedinica vlasti omogućilo bi osiguravanje materijalnih sredstava (sufinanciranje iz EU fondova) potrebnih za realizaciju spomenutih projekata i dovelo do veće turističke valorizacije nematerijalne kulturne baštine u manjim turističkim destinacijama poput Donjeg Vidovca, Svete Marije ili prethodno spomenute Štrigove i Kotoribe.

LITERATURA I IZVORI

LITERATURA

Ashworth, G.J., Graham B. (1997): Heritage, Identity and Europe, *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 88 (4), 381-388.

Bajuk, L. (2012): *Croatian Nature And Cultural Heritage of Međimurje,* Udruga Matapur Lopatinec, Zagreb.

Biškup, V. (2013): Međimurje – narod, običaji, arhitektura, *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin,* 24 (399-421).

Carek, R. (2004): Nematerijalna kulturna baština – UNESCO i njegova uloga. *Informatica museologica*, 35 (3-4), 69-71.

Čaplar, A., Tanocki, Z. (2013): *Blaga Hrvatske: neprocjenjiva prirodna i kulturna baština,* Mozaik knjiga, Zagreb.

Horvat Majzek, J. (2018): *Međimursko je; kulturna i prirodna baština našeg Međimurja,* J. Horvat Majzek, Čakovec.

Hrovatin, M. (2012): Procesi očuvanja i popisivanja nematerijalnih kulturnih dobara u Hrvatskoj, *Godišnjak zaštite spomenika kulturne Hrvatske* (36), 125-136.

Hranjec, S. (1991): *Zipka vu horvatskom cvetnjaku: narodna kultura Hrvata u Međimurju,* Zrinski, Čakovec.

Jelinčić, D. A. (2008): *Abeceda kulturnog turizma,* Meandar, Zagreb.

Jelinčić, D. A., Gulišija, D., Bekić, J. (2010): *Kultura, turizam, interkulturalizam,* Institut za međunarodne odnose: Meandarmedia, Zagreb.

Kovač, J. (2017): *Ljudstvo moje međimursko, imaš blaga i bogatstva: nematerijalna kulturna baština Međimurja,* Muzej Međimurja Čakovec, Čakovec.

Marasović, T. (2001): *Kulturna baština,* Sveučilište u Splitu, Split.

Prott, L. V., O'Keefe P. J. (1992): „Cultural Heritage" or „Cultural Property"?, *International Journal of Cultural Property* 1 (2), 307-320.

Rabotić, B. (2013): *Selektivni oblici turizma,* Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd.

Slunjski, R. (2017): Turističkogeografski pristup u valorizaciji kulturne baštine, *Podravina* 16 (31), 163-172.

Slunjski, R. (2018): Turistička valorizacija nepokretne materijalne kulturne baštine u Međimurju, *Hrvatski geografski glasnik* 80 (2), 111-137.

Slunjski, R. (2019): Turistička prezentacija kulturne baštine Međimurja, *Podravina* 18 (36), 167-174.

Šošić, T. M. (2014): Pojam kulturne baštine – međunarodnopravni pogled, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 51 (4), 833-860.

Timothy, D. J. (2011): *Cultural Heritage and Tourism,* Channel View Publications, Bristol.

Timothy, D. J., Boyd, S. W. (2003): *Heritage Tourism,* Pearson Education Limited, Harlow.

IZVORI

Boranić Živoder, S., Ivandić, N., Marković, I., Telišman-Košuta, N., 2016: Masterplan razvoja turizma Međimurske županije do 2020., https://medjimurska-zupanija.hr/dokumenti/UO%20za%20gospodarske%20djelatnosti/Masterplan_razvoja_turizma_Medjimurske_zupanije_2020.pdf (07. 04. 2021.)

Csapó, J., 2012: The Role and Importance of Cultural Tourism in Modern Tourism Industry, https://cdn.intechopen.com/pdfs/35715/InTechThe_role_and_importance_of_cultural_tourism_in_modern_tourism_industry.pdf (12. 01. 2021.)

Državni zavod za statistiku (DZS), 2011: Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.: županije, površina, stanovništvo, gradovi, općine i naselja, https://www.dzs.hr/ (20. 05. 2021.)

Hrvatska enciklopedija, n.d.: Baština, https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=6230 (04. 01. 2021.)

Hrvatska enciklopedija, n.d.: Sinjska alka, https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=56184 (15. 01. 2021.)

Ljubić, J., Petrić, L., 2012: Potencijal turističke valorizacije nematerijalne kulturne baštine ruralnih područja Dalmacije, https://www.researchgate.net/publication/294736862_Potencijal_turisticke_valorizacije_nematerijalne_kulturne_bastine_ruralnih_podrucja_Dalmacije (13. 01. 2021.)

Ministarstvo kulture, n.d.: Hrvatska nematerijalna kulturna baština na UNESCO-vim listama, https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/izdavacka-djelatnost/hrvatska-nematerijalna-kulturna-bastina-na-unesco-ovim-listama-19524/19524 (08. 01. 2021.)

Ministarstvo kulture, n.d.: Kotoripska skupina govora, https://registar.kulturnadobra.hr/ (22. 01. 2021.)

Ministarstvo kulture, n.d.: Međimurska popevka, https://registar.kulturnadobra.hr/ (22. 01. 2021.)

Ministarstvo kulture, n.d.: Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/kulturna-bastina/registar-kulturnih-dobara-16371/16371 (08. 01. 2021.)
Ministarstvo kulture, n.d.: Svetomarska mikrotoponimija, https://registar.kulturnadobra.hr/ (22. 01. 2021.)
Ministarstvo kulture, n.d.: Štrigovska skupina govora, https://registar.kulturnadobra.hr/ (22. 01. 2021.)
Ministarstvo kulture, n.d.: Tradicijsko umijeće izrade čipke na području Svete Marije, https://registar.kulturnadobra.hr/ (22. 01. 2021.)
Ministarstvo kulture, n.d.: Umijeće izrade tradicijske pokladne maske pikač, https://registar.kulturnadobra.hr/ (22. 01. 2021.)
Ministarstvo kulture, n.d.: Umijeće vađenje zlata – zlatarenje u Međimurju, https://registar.kulturnadobra.hr/ (22. 01. 2021.)
Muzej Međimurja Čakovec, 2017: Nematerijalna baština Međimurja, https://mmc.hr/bastina_art11.html (22. 01. 2021.)
Muzej Međimurja Čakovec, 2015: Nematerijalna baština RH – Štrigovska skupina govora, https://mmc.hr/price_art32.html (22. 01. 2021.)
Muzej Sinjske alke, n.d., https://www.alka.hr/muzej/postav-s56 (15. 01. 2021.)
Turistička zajednica Grada Čakovec, 2021.
Turistička zajednica Grada Dubrovnika, 2021.
Turistička zajednica Grada Dubrovnika, n.d.: Festa svetog Vlaha – Dan Grada Dubrovnika, http://www.tzdubrovnik.hr/get/sto_raditi/53036/festa_svetog_vlaha_dan_grada_dubrovnika.html (15. 01. 2021.)
Turistička zajednica Grada Murskog Središća, 2021.
Turistička zajednica Grada Preloga, 2021.
Turistička zajednica Grada Sinja, 2021.
Turistička zajednica Međimurske županije, 2021.
Turistička zajednica Nedelišće, 2021.
Turistička zajednica Štrigova, 2021.
Turistička zajednica Sveti Martin na Muri, 2021.
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2008: Convension for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, https://ich.unesco.org/doc/src/15164-EN.pdf (08. 01. 2021.)

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), n.d.: Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices, https://ich.unesco.org/en/lists (11. 01. 2021.)

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2018: Međimurska popevka, a folksong from Međimurje, https://ich.unesco.org/en/RL/meimurska-popevka-a-folksong-from-meimurje-01396 (22. 01. 2021.)

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), n.d.: What is Intangible Cultural Heritage?, https://ich.unesco.org/en/what-is-intangible-heritage-00003 (04. 01. 2021.)

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), n.d.: World Heritage, https://whc.unesco.org/en/about/ (04. 01. 2021.)

PRILOZI

POPIS SLIKA

Sl. 1. Prostorni okvir istraživanja……...…….3
Sl. 2. Zaštićena nematerijalna kulturna baština na UNESCO-ovim popisima u razdoblju od 2008. do 2020. godine……..……..……10
Sl. 3. Postotni udio zaštićene svjetske nematerijalne kulturne baštine na UNESCO-ovim popisima prema kontinentima……..……..11
Sl. 4. Prostorna raspodjela hrvatske nematerijalne kulturne baštine na UNESCO-ovim popisima……..……..14
Sl. 5. Podjela kulturne baštine uz pripadajuće turističke atrakcije……19
Sl. 6. Segment iz programa putovanja u Australiju – upoznavanje kulture Aboridžina……20
Sl. 7. Segment iz programa putovanja u Meksiko – tradicionalne rukotvorine…….20
Sl. 8. Segment iz programa putovanja u Rovaniemi – svečana ceremonija……..20
Sl. 9. Naslovna stranica TZ Grada Sinja……21
Sl. 10. Naslovna stranica TZ Grada Pule…….....……22
Sl. 11. Dolasci stranih i domaćih turista u Grad Sinj u 2019. godini…….……24
Sl. 12. Muzej Sinjske alke…….……..…….25
Sl. 13. Posjećenost Muzeja Sinjske alke u razdoblju od 2015. do 2020. godine……...26
Sl. 14. Dolasci stranih i domaćih turista u Grad Dubrovnik u 2019. godini……..…27
Sl. 15. Smotra Međimurske popevke……...…….……29
Sl. 16. Zlatarenje na rijeci Dravi……30
Sl. 17. Tradicijska maska Pikač…….31
Sl. 18. Svetomarska čipka…….32
Sl. 19. Postotni udio zastupljenosti kategorija istraživanja na fotografijama u brošurama turističkih ureda Međimurske županije prema broju fotografija…….……37
Sl. 20. Postotni udio zastupljenosti nematerijalne kulturne baštine na fotografijama u brošurama prema turističkim uredima Međimurske županije……..……39
Sl. 21. Postotni udio zastupljenosti kategorija nematerijalne kulturne baštine na fotografijama u brošurama turističkih ureda Međimurske županije…….……40
Sl. 22. Naslovnica brošure turističkog ureda Nedelišće…….....……41
Sl. 23. Postotni udio zastupljenosti kategorija istraživanja na fotografijama na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije……...45
Sl. 24. Postotni udio zastupljenosti nematerijalne kulturne baštine na fotografijama na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije…….……47

Sl. 25. Postotni udio zastupljenosti kategorija nematerijalne kulturne baštine na fotografijama na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije…….....48

POPIS TABLICA

Tab. 1. Nematerijalna kulturna baština Republike Hrvatske na UNESCO-ovim popisima…….…13
Tab. 2. Glavni oblici kulturnog turizma s pripadajućim turističkim atrakcijama i aktivnostima.....17
Tab. 3. Broj fotografija u brošurama turističkih ureda Međimurske županije prema kategorijama…….36
Tab. 4. Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine u brošurama prema turističkim uredima Međimurske županije…….38
Tab. 5. Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine u brošurama turističkih ureda Međimurske županije s obzirom na kategorije……..39
Tab. 6. Razlike tradicionalnih i modernih prezentacijskih oblika turističkih destinacija…….42
Tab. 7. Broj fotografija na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije premakategorijama…….....44
Tab. 8. Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine na internetskim stranicama prema turističkim uredima Međimurske županije…….……..46
Tab. 9. Broj fotografija nematerijalne kulturne baštine na internetskim stranicama turističkih ureda Međimurske županije prema kategorijama …….....….47

PRILOG 1: Intervju

Lea Sršan
Sveučilište u Zagrebu
Prirodoslovno-matematički fakultet
Geografski odsjek

„Prezentacija nematerijalne kulturne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima”

1. Koji su po Vama glavni razlozi zapostavljenosti nematerijalne kulturne baštine Međimurja u prezentaciji putem brošurama i internetskih stranica turističkih ureda?
2. Koje nematerijalno dobro Međimurja, prema Vašem mišljenju, ima najveći potencijal za turističku valorizaciju? Zašto?
3. Koja nematerijalna dobra, uz glavno koje ste naveli u pitanju broj 2., također imaju potencijal?
4. Koji su Vaši prijedlozi za bolju prezentaciju nematerijalne baštine Međimurja u turističkim komunikacijskim kanalima?

PRILOG 2: Priprema

NAZIV PROJEKTA	„Međimursko je, vredno je!“
VODITELJ	Nastavnik geografije
SUDIONICI	Nastavnici geografije
MJESTO	Čakovec
TROŠKOVI	Iz proračuna škole.
TRAJANJE	Travanj, svibanj i lipanj, školska godina 2021./2022.
CILJEVI	***Opći cilj:*** - sudjelovati u aktivnostima čuvanja i adekvatnog vrednovanja baštine na lokalnoj razini ***Specifični ciljevi:*** a) razvijati interes za bolje poznavanje posebnosti zavičaja b) razvijati istraživačku, komunikacijsku, informatičku i građansku kompetenciju c) proučavanjem kartografskih prikaza i literature istražiti prirodno i društveno-geografske specifičnosti prostora uz koji je odabrani segment nematerijalne kulturne baštine Međimurja usko vezan d) proučavanjem literature istražiti povijesnu vrijednost odabranog segmenta nematerijalne kulturne baštine Međimurja e) proučavanjem promotivnih materijala turističkih ureda (brošure i internetske stranice) prepoznati turističku i

gospodarsku vrijednost odabranog segmenta nematerijalne kulturne baštine Međimurja

f) proučavanjem promotivnih materijala turističkih ureda Međimurja (brošure i internetske stranice) utvrditi zastupljenost odabranog segmenta nematerijalne kulturne baštine Međimurja u promotivnim materijalima turističkih ureda Međimurja
g) na temelju prikupljenih podataka o zastupljenosti odabranog segmenta nematerijalne kulturne baštine u promotivnim materijalima turističkih ureda izraditi tablicu
h) unaprijediti geografske vještine: izradu dijagrama korištenjem samostalno prikupljenih podataka iz analize promotivnih materijala
i) izraditi promotivni materijal za odabrani segment nematerijalne kulturne baštine Međimurja (letak, brošura ili plakat)
j) sudjelovati u postavljanju izložbe izrađenih promotivnih materijala

	Odgojno-obrazovni ishodi: 1. objasniti povijesni značaj odabranog segmenta nematerijalne kulturne baštine Međimurja 2. objasniti turistički i gospodarski potencijal odabranog segmenta nematerijalne kulturne baštine Međimurja 3. primijeniti istraživačke vještine u proučavanju zadanih materijala, prikupljanju, analizi, interpretaciji i vizualizaciji podataka; komunicirati s članovima projektnog tima i dionicima projekta 4. odgovorno i pravodobno izvršiti preuzete zadatke 5. organizirati i realizirati komunikaciju s turističkim uredima 6. samostalno prezentirati izrađeni promotivni materijal 7. vizualizirati prikupljene podatke odgovarajućom vrstom dijagrama
CILJNA SKUPINA	Daroviti i visoko motivirani učenici šestog razreda (skupina od 20 učenika koji će raditi u paru po jednom segmentu nematerijalne kulturne baštine Međimurja).
KRAJNJI KORISNICI	Učenici škole koji nisu uključeni u istraživački rad, djelatnici škole, turistički uredi Međimurja.
PROCIJENJENI REZULTATI	Nove spoznaje o nematerijalnoj kulturnoj baštini Međimurja kao važnom segmentu nacionalnog identiteta te njenom turističkom i gospodarskom potencijalu.

GLAVNE AKTIVNOSTI	- upoznavanje s ciljevima projekta, izrada akcijskog plana, podjela zadataka, planiranje osobnih ciljeva, dogovor o pravilima rada i načinu komunikacije - proučavanje literature i prikupljanje podataka (nematerijalna kulturna baština Međimurja) - prikupljanje promotivnih materijala turističkih ureda Međimurja - analiza promotivnih materijala turističkih ureda Međimurja (brošure i internetske stranice) - izrada tablica i interpretacija podataka o zastupljenosti nematerijalne kulturne baštine u promotivnim materijalima - izrada i objavljivanje promotivnog materijala
RELEVANTNOST	Utjecati na svijest o zaštiti i očuvanju nematerijalne kulturne baštine te njenoj potencijalnoj turističkoj i gospodarskoj valorizaciji.
PARTNERI I SURADNICI	Gradska knjižnica „Nikola Zrinski“ Čakovec, turistički uredi Međimurja (Međimurska županija, Čakovec, Mursko Središće, Prelog, Nedelišće, Štrigova, Sveti Martin na Muri)
METODOLOGIJA	- metoda analize i sinteze, geografske statističke metode, izravna grafička metoda, metoda demonstracije, metoda usmenog izlaganja,

	rasprava, metoda pisanih i praktičnih radova - samostalan i rad u paru
OPIS PROJEKTA	1. proučavanje literature o nematerijalnoj kulturnoj baštini Međimurja 2. istraživanje turističke i gospodarske vrijednosti nematerijalne kulturne baštine Međimurja 3. prikupljanje promotivnih materijala turističkih ureda Međimurja 4. analiza zastupljenosti odabranog segmenta nematerijalne kulturne baštine Međimurja u promotivnim materijalima turističkih ureda Međimurja 5. organizacija i vizualizacija prikupljenih podataka izradom tablica 6. izrada promotivnog materijala 7. prezentacija projektnih aktivnosti i ostvarenih rezultata ***Provedbeni plan*** 1. aktivnost – prvi tjedan travnja 2022. 2. aktivnost – drugi tjedan travnja 2022. 3. aktivnost – treći i četvrti tjedan travnja 2022. 4. aktivnost – prvi tjedan svibnja 2022. 5. aktivnost – drugi tjedan svibnja 2022.

6. aktivnost – treći i četvrti tjedan svibnja 2022.
7. aktivnost – prvi tjedan lipnja 2022.

Prezentacija

Prezentacija rezultata svih aktivnosti bit će održana na kraju realizacije projekta, u prvom tjednu lipnja 2022. godine.

Praćenje i vrednovanje

- tijekom provedbe, kontinuirano će biti praćeno ostvarivanje planiranih aktivnosti, rješavani problemi i bilježena iskustva za buduće projekte
- na početku projektnih aktivnosti učenici će postaviti individualne ciljeve, a na kraju projekta (samo)vrednovati njihovu ostvarenost i osobni doprinos u uspješnosti projekta
- na završetku projekta učenici će anonimno ispuniti *Upitnik o zadovoljstvu sudjelovanjem u projektu* i samovrednovati osobni napredak
- unutarnje vrednovanje: periodično će biti zatražene usmene povratne informacije o zadovoljstvu projektom

i kontinuirano će se pratiti ostvarivanje planiranih aktivnosti prema provedbenom planu

- vanjsko vrednovanje: usmena povratna informacija od turističkih ureda o potrebi ovakvog projekta za uspješniju valorizaciju nematerijalne kulturne baštine Međimurja

Održivost projekta

- prikupljeni podaci i izrađeni materijali trajno se čuvaju u školi, kao ishodište za nove projektne aktivnosti
- izrađeni promotivni materijali bit će objavljeni na internetskoj stranici škole
- snimanje kratkog dokumentarnog filma o iskustvima rada na projektu u suradnji s novinarskom skupinom škole (mogućnost slanja na Lidrano ili emitiranja na lokalnoj televiziji)
- planiranjem i provedbom projektnih aktivnosti učenici će bolje upoznati nematerijalnu kulturnu baštinu zavičaja; sudjelovati u kreiranju promotivnih materijala s ciljem bolje promidžbe nematerijalne kulturne baštine, njene turističke i gospodarske valorizacije; razviti vještine važne za nastavak obrazovanja i cjeloživotnog učenja;

	unaprijediti komunikacijske i socijalne vještine prezentacijom izrađenih promotivnih materijala
VREDNOVANJE UČENIČKIH AKTIVNOSTI	Učenici sudionici projekta dobivaju dvije brojčane ocjene iz geografije; jednu za istraživanje, a drugu za geografske vještine. Ujedno su učenici sudionici oslobođeni izrade dodatnog istraživačkog rada.